

An abstract painting with a warm color palette of yellows, oranges, and reds. A central silhouette of a lightbulb is rendered in shades of blue and grey. The background is composed of various brushstrokes and geometric shapes in yellow, orange, red, and blue. A dark horizontal band is overlaid across the middle of the image, containing the main text.

Arm.

En wat doet
de kerk?

ZICHTBAAR MAKEN WAT KERKEN DOEN	3
LAAGDREMPELIG HELPEN	
· 'Hier kennen ze mijn naam'	5
· 'Problemen van onze bezoekers worden complexer' – <i>Helma Hurkens</i>	9
TABOE DOORBREKEN	
· Rijk en arm aan één keukentafel	17
· Kloof tussen rijk en arm in Nederland groeit – <i>Hub Crijns</i>	21
SAMEN ETEN	
· 'De kookgroep is hun netwerk'	27
· Pionieren met armoede – <i>Maarten Atsma</i>	31
ZELFREDZAME BURGERS?	
· Twee kratten post in de kofferbak	39
· Helpen als er niemand is – <i>Herman Noordegraaf</i>	43

Colofon

Aan deze kennisbundel werkten mee: Maarten Atsma, Ronald Bolwijn, Hub Crijns, Meta Floor, Madelon Grant, Helma Hurkens en Herman Noordegraaf.
Eindredactie: Summum Communicatie, Auke Schouwstra.
Vormgeving: Interface Communicatie, Ede.
Illustratie cover en achterzijde: Peter de Bie.

KINDEREN EN ARMOEDE	
· Op de fiets naar Austerlitz	49
· Armoedebestrijding, voor migrantenkerken vanzelfsprekend – <i>Madelon Grant</i>	53
NOODFONDS IN OPKOMST	
· Een zelfstandige vrouw dankzij het Noodfonds	61
En nu: aan het werk!	
Zes conclusies en twaalf aanbevelingen uit het onderzoek Kerken en armoede 2019 – <i>Hub Crijns</i>	65

Foto: IDO Lelystad

'Zichtbaar maken wat kerken doen'

'Laat uw linkerhand niet weten wat uw rechterhand doet', zegt de Bijbel. En een oud spreekwoord, afgeleid uit de Bijbel, zegt: Doe wel en zie niet om'. Dat klinkt allemaal niet direct als een aansporing om Nederland te laten weten wat kerken doen aan armoedebestrijding. Toch ligt de achtste editie van het periodieke onderzoek naar de activiteiten van kerken op het gebied van armoedebestrijding nu voor u.

Waarom doen kerken dit onderzoek dan, vraagt u zich misschien af.

Misschien wel omdat kerken nogal snel last hebben van onterechte bescheidenheid. 'Wat kerken doen, wordt vaak vanzelfsprekend gevonden', zei iemand tijdens een van de interviews voor deze brochure. 'We raken eraan gewend. Daarom is het goed dat eens in de zoveel tijd zichtbaar te maken.'

De cijfers zijn indrukwekkend: jaarlijks ruim 40,7 miljoen euro aan steunverlening en 1,3 miljoen uur vrijwilligerswerk vanuit de kerken, omgerekend een waarde van 47,9 miljoen euro.

We overhandigen daarom dit onderzoek aan staatssecretaris Van Ark van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In het vertrouwen dat de regering beseft welke waardevolle bijdrage kerken leveren aan de Nederlandse samenleving.

Die bijdrage komt overigens niet voort uit geloof in onze goedheid en goedwillendheid. Wel geloven we dat God van ons vraagt naar kwetsbare mensen om te zien, zoals Hij dat zelf ook doet. In de zorg voor onze medemens volgen we het voorbeeld dat Jezus Christus ons geeft in de Bijbel. Dat is de diepste roeping die ons drijft.

Namens de kerken,

René de Reuver
Scriba van de Protestantse Kerk in Nederland en lid van het moderamen van de Raad van Kerken in Nederland

Gerard de Korte
Bisschop van het bisdom 's-Hertogenbosch van de Rooms-Katholieke kerk in Nederland

Lenie Middel (foto: IDO)

Vechten om brood in Lelystad

‘Hier kennen ze mijn naam’

“Weet je wat ik zo mooi vind? Hier kennen ze mijn naam”. Dat zei een bezoeker onlangs tegen directeur Veerle Rooze van diaconaal centrum IDO in Lelystad. “We beginnen hier nooit met de vraag ‘wat is je probleem’, zegt Veerle. “Mensen krijgen hier aandacht en rust. Dan komen de vragen vanzelf.”

Laagdrempeelig, dat is het IDO. De twee inloophuizen in de stad worden gecombineerd met kringloopwinkels. De gesprekken in de winkel leiden soms tot een uitnodiging even naar het inloophuis te gaan. Daardoor bereikt het IDO mensen die de stap naar de gemeente niet durven te zetten.

Ontroerend

Vanaf het begin is dit de manier waarop IDO werkt. “Ik kan het echt ontroerend vinden dat al bijna dertig jaar lang bijna elke dag op twee plekken in Lelystad deuren open zijn en maaltijden gekookt worden”, vertelt Veerle Rooze. “Die trouw en dat doorzettingsvermogen weerspiegelen het christelijke karakter van IDO. We zijn indertijd opgericht door de kerken en we zijn nog steeds christelijk, al ‘ruik’ je het niet aan ons. Maar onlangs nam een medewerker afscheid en een van de bezoekers vroeg: mag ik voor je bidden? Als zoiets gebeurt bidt iedereen met tranen in de ogen mee.”

Hele mens

“Onze missie is: helpen waar geen helper is. We

kijken daarbij naar de hele mens. We hadden iemand bij ons in de schuldhulp die grote financiële problemen had. Onze vrijwilliger zag dat hij ook eenzaam was. Zou je niet mee willen eten bij ons, vroeg ze. Later werd hij kok, en na een paar maanden was zijn dagritme veranderd en had hij zoveel ervaring dat hij voor een traiteur kon gaan werken. Toen kon hij ook aan de slag met zijn schuldenprobleem. Zo willen we werken.” Een uitdaging voor de toekomst is het werven van vrijwilligers, vertelt directeur Rooze. “Kerken vergrijzen, mensen gaan later met pensioen en grootouders zijn druk met oppassen op kleinkinderen. Het aantal stabiele vrijwilligers dat het werk echt mee kan dragen en rust brengt, neemt af. Dat baart me wel zorgen.”

3-gangenmenu

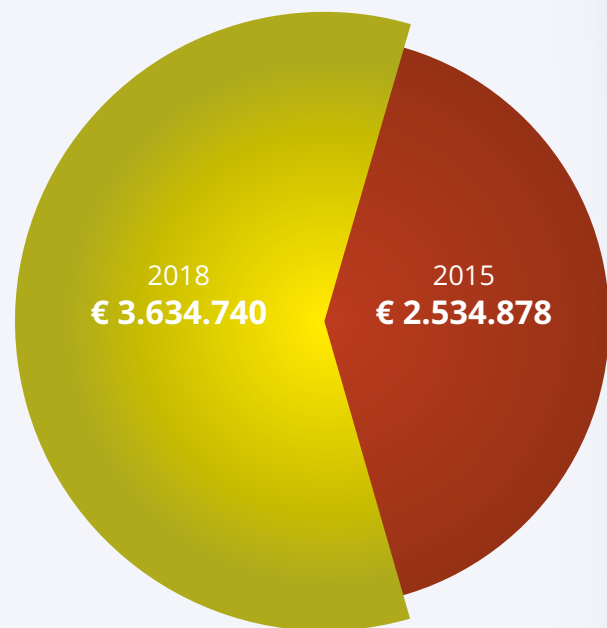
“Om me heen zie ik heel veel armoede”, zegt vrijwilliger Leny Middel (69). Ze is al vijftien jaar actief bij IDO. Leny begon als gastvrouw, kookte jarenlang maaltijden en leidt nu twee keer per week een bingo-activiteit. “IDO biedt mensen vijf keer week een maaltijd aan voor 2 euro. Dat is toch geweldig? En als je ziet wat we op tafel zetten: het is gewoon een 3-gangenmenu!”

Alcoholverslaafd

De bezoekers maken graag gebruik van de maaltijd-service, vertelt Leny. “Er komt bijvoorbeeld al jaren

Inloophuizendiaconale organisaties

Aantal betrokken diaconale organisaties 1.143

Basis: Respondenten die inloophuizen steunen en het bedrag hebben ingevuld (n = 154 resp. 249). De stijging ten opzichte van 2015 is aanzienlijk.

een man bij ons die alcoholverslaafd is geweest. We helpen hem aan alle kanten. Hij vindt het geweldig. Mensen zoals hij helpen geeft me zo'n blij gevoel! Het is de onderkant van de samenleving die je tegenkomt, en daar kom je zelf anders niet snel mee in contact."

"Ik ben lid van de christengemeenschap 'Levend Water'. De kerk krijgt elke zondag onverkocht brood. Als er na het uitdelen nog over is, neem ik dat mee naar het IDO. Daar deel ik het weer uit. Soms wordt erom gevochten! Dat vind ik wel triest om te zien. Maar ik ben blij dat ik iets voor die mensen kan doen."

Inloop IDO Lelystad (foto: IDO)

Ook aan de slag met een inloophuis?

Zeven tips van Veerle

1

Een inloophuis kan klein beginnen, bijvoorbeeld met een huiskamer die je openstelt. Laat je verrassen door wie er komt!

5

Start op een locatie die zo dicht mogelijk bij je doelgroep is. Een zaaltje van de kerk is makkelijk geregeld, maar kan een drempel vormen.

2

Ontwikkel nieuwe activiteiten als mensen erom vragen, groei op die manier organisch en langzaam. Zorg dat je verbonden blijft met de leefwereld van je bezoekers.

6

Ga uit van de kracht van mond-op-mond-reclame door je bezoekers. Dat is de beste manier om meer mensen te bereiken met het inloophuis.

3

Werf nieuwe vrijwilligers via bestaande vrijwilligers. Zij kunnen inschatten of een kandidaat geschikt is voor het werk, want ze doen het zelf ook.

7

Stel prioriteiten en blijf dicht bij je oorspronkelijke doelstelling.

4

Probeer lokale of regionale fondsen over te halen om het inloophuis financieel te steunen.

Inloophuizen versterken psychologisch, sociaal en maatschappelijk kapitaal

‘Problemen van onze bezoekers worden complexer’

Wie komen er in een inloophuis? Wie maakt er gebruik van buurt- of straatpastoraat? Helma Hurkens is coördinator van het Netwerk Dak, de belangenorganisatie van inloophuizen en buurt- en straatpastoraat. Ze schetst in dit artikel de achtergronden van dit werk. Helma neemt je mee naar Tilburg, Lelystad, Rotterdam, Den Haag, Breda en Eindhoven. “De kern van armoede is een knellende financiële situatie, maar daar omheen zijn er gevoelens van schaamte, onzekerheid, machteloosheid en gebrek aan eigenwaarde”, vertelt ze.

Inloophuizen benaderen armoede als gebrek aan geld, gecombineerd met sociale uitsluiting. Het verstrekken van geld, kleding en voedsel is daardoor slechts een fractie van wat inloophuizen, buurtpastoraat en straatpastoraat doen aan armoedebestrijding. Zij zijn veel meer gericht op immateriële hulp.

Dat heeft alles te maken met hoe zij naar armoede kijken. De kern van armoede is een knellende financiële situatie, maar daar omheen zijn er gevoelens van schaamte, onzekerheid, machteloosheid en gebrek aan eigenwaarde. Armoede heeft alles te maken met beperkte maatschappelijke participatie. Mensen worden

volledig in beslag genomen doordat ze te weinig geld hebben, ze trekken zich steeds meer terug in eigen kring. Ze denken dat de situatie hun eigen schuld is en voelen zich tekortschieten. Bij inloophuizen is de aanpak van armoede die daaruit volgt: het versterken van psychologisch kapitaal, van sociaal kapitaal en van maatschappelijk kapitaal.

Psychologisch kapitaal

Inloophuizen en diaconale centra zijn sterk in het stimuleren van psychologisch kapitaal: het bevorderen van eigen regie, het aanspreken op eigen kwaliteiten, het ontwikkelen van zelfvertrouwen en het zorgen dat mensen weer meedoen. Dat doen zij door actief op zoek te gaan naar mensen die buiten beeld zijn geraakt. Straatpastores gaan naar parken en pleinen, buurtpastores gaan naar huizen waar verder niemand binnenkomt. Op deze manier proberen ze zorgmijders en zorgmissers uit hun sociale isolement te halen.

Dak- en thuislozenkoor

Een mooi voorbeeld is Straatklinkers, het dak- en thuislozenkoor van het Straatpastoraat in Amsterdam. Het begon met samen muziek maken, en de deelnemers aanspreken op datgene waar ze plezier in hadden. Door op te treden raakten de

straatangers in gesprek met andere mensen. Hun zelfvertrouwen groeide. Ze kregen weer een rol, traden zelfs buiten Amsterdam op en maakten de bioscoopfilm 'The Disciples'.

Een ander voorbeeld is 'Ervaring die Staat' in Eindhoven, met zijn kwaliteitencentrum van dak- en thuislozen. Het kwaliteitencentrum is een plek voor dagbesteding en activering. Het is een plek waar ieder ruimte krijgt om te werken aan zijn dromen en talenten te ontwikkelen. Er is ruimte om jezelf te herontdekken en te ontwikkelen. Begeleiders maken met bezoekers een plan waar de bezoeker de regie over heeft. Dak- en thuislozen zijn niet alleen bezoekers van deze voorziening. Zij worden uitge-

daagd om zelf aan de slag te gaan. Door mee te doen zijn ze ook in staat om anderen een stap verder te helpen.

Sociaal kapitaal

In hun gerichtheid op ontmoeting werken inloophuizen aan het vergroten van sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal is het aantal contacten waar je een beroep op kunt doen in tijden van nood. Door de ontmoeting vinden lotgenoten elkaar. Ontmoeting gebeurt tijdens inloophuizenmomenten en tijdens een breed scala van activiteiten, waaronder maaltijden. Door ontmoeting ontwikkelen mensen kleine sociale netwerken, waarop ze terug kunnen

Met elkaar en voor elkaar

Netwerk DAK bundelt 108 organisaties: inloophuizen, buurtpastoraat en straatpastoraat, verdeeld over 131 locaties door heel Nederland.

In steden, buurten en dorpen geven vrijwilligers onvoorwaardelijke aandacht en laagdrempelige hulp aan mensen die – tijdelijk – een steuntje in de rug kunnen gebruiken.

Het gaat daarbij om dak- en thuislozen, mensen met psychische problemen, statushouders, alleenstaande migrantenvrouwen en hun kinderen, eenzame ouderen en andere mensen met financiële problemen. Er wordt gewerkt aan ontmoeting tussen uiteenlopende mensen. Arm en rijk, hoog en laagopgeleid vormen netwerken. 'Met elkaar en voor elkaar' is het motto van één van de inloophuizen.

Er werken in deze sector bij benadering 150 beroepskrachten en meer dan 5.000 vrijwilligers. Naar schatting 20.000 mensen maken gebruik van het aanbod.

De kleinere inloophuizen zijn sterk in het bieden van een luisterend oor. De grotere organisaties combineren aandacht met activiteiten, hulpverlening en het thuis opzoeken van mensen. Soms noemen ze zich Diaconaal Centrum, omdat inloop hier een onderdeel is in een breder aanbod. Het zijn allemaal oecumenische organisaties met een open christelijke houding.

Dat inloophuizen aandacht en ontmoeting organiseren, is inmiddels wel bekend. Dat ze ook lobbyen en opkomen voor de belangen van kwetsbare mensen is veel minder bekend. Dit artikel beschrijft vooral de grotere inloophuizen of diaconale centra en wat zij doen voor en met mensen in situaties van armoede. Deze centra ontvangen grote aantallen bezoekers, soms wel 1000 'drempeloverschrijdingen' per week. Daarmee hebben ze voldoende body om een belangrijke gesprekspartner te zijn voor de lokale overheid en lokale hulpinstanties.

vallen als het niet goed met ze gaat. Mensen in situaties van armoede helpen elkaar soms veel effectiever dan een betaalde kracht; ze vertellen elkaar waar een goedkope kapper zit, waar je het beste geholpen wordt met je papieren, waar goede tweedehands kleding te vinden is.

Ik geloof in jou

Het project JONG Transvaal van Stek in Den Haag biedt huiswerkbegeleiding en verbindt zo kinderen uit kansarme gezinnen met vrijwillige docenten. De vrijwilligers motiveren de kinderen niet alleen om hun huiswerk goed te maken. Ze laten zien dat er iemand is die in hen gelooft en die tijd aan hen wil besteden. Er is aandacht voor problemen thuis als de kinderen zich daardoor niet kunnen concentreren op school. Het bijzondere is dat er een kring van jongeren groeit die contact blijven houden met elkaar en met het project. Soms worden ze zelf mentor of zetten hun talenten in voor anderen in de wijk. Wat je ziet is een combinatie van mentoraat en lotgenotencontact.

Maatschappelijk kapitaal

Inloophuizen kunnen veranderingen bewerkstelligen in de toegankelijkheid van voorzieningen. De inloophuizen beïnvloeden wet- en regelgeving en ze beïnvloeden processen van uitsluiting. Alles bij elkaar is dat: maatschappelijk kapitaal. Plaatselijk wordt hier flink aan gewerkt. Door de intensieve relaties weten de inloophuizen wat er speelt bij de bezoekers, wat de knelpunten zijn en waar hulpverlening niet aansluit. Ze kennen de leefwereld. Zij zijn luis in de pels en bespreken met de lokale overheid waar het wringt. Sommige

diaconale centra nemen taken als schuldhulp of het bevorderen van participatie op zich. Ze zijn daarbij gesprekspartner voor de gemeenten, brengen de knelpunten van hun bezoekers ter sprake en denken zelfs mee in beleid. Zij geven de mensen over wie het beleid gaat de kans om hun verhaal te vertellen. Zo werken ze aan verandering. Laten we eens een paar voorbeelden langs gaan.

1) Kennisoverdracht bij MST Tilburg

'MST Mensen in beeld houden' is kernpartner in de gemeente Tilburg op de terreinen laaggeletterdheid en participatie. Vanaf 1995 is expertise opgebouwd

Als kerk aan de slag

Kerken kunnen een grote rol spelen voor mensen die leven in een situatie van armoede.

- Als kerken concreet aan de slag willen, dan is het belangrijkste dat zij eerst kijken naar wat er al gedaan wordt in de omgeving. Er zijn immers al veel kerken, inloophuizen, noodfondsen actief, naast de gemeentelijke organisaties en lokale initiatieven.
- Door samenwerking, ook op het gebied van scholing van vrijwilligers, kun je meer betekenen.
- De bijdrage van kerken in persoonlijke contacten, aandacht, luisteren naar de levensverhalen is ontzettend belangrijk voor mensen die niet participeren.
- Denk aan hulp bij de administratie, dicht bij huis, in een persoonlijke sfeer, daar is enorm veel behoefte aan. Door krachten te bundelen kan de kerk werken aan een samenleving waar ieder mens telt.

rond het leren van taal en computervaardigheden, met vrijwilligers die lesgeven in een informele omgeving. De aanpak van MST was een voorbeeld bij de brede aanpak van laaggeletterdheid in Tilburg. Begin 2019 gaven ze cijfers aan de gemeente over nieuwkomers die hun inburgering niet op tijd halen en sancties die daarop volgen. Op dit moment denken ze mee over de wijze waarop het nieuwe inburgeringsbeleid aangepakt kan worden.

2) Uitsluiting aan de kaak stellen in Lelystad

Bij het IDO in Lelystad bestaat armoedebestrijding en schuldhulpverlening uit:

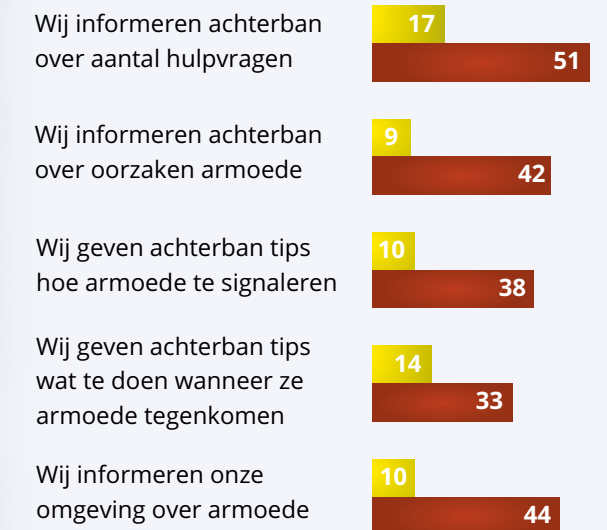
- noodhulp
- preventie en spreekuren
- ondersteuning bij beginnende schulden
- Schuldhulpmaatje-aanbod
- schuldhulpverlening en
- nazorg

De eigenheid van de schuldhulpverlening van het IDO is het bereiken van mensen waarvan de financiële zelfredzaamheid zeer laag is. Dat vraagt maatwerk, langzaam werken aan vertrouwen, persoonlijke aandacht, een grote tijdsinvestering en aandacht voor de gehele mens, niet alleen voor de schulden. De signalerende functie van IDO is wezenlijk. Het IDO stelt uitsluitingsmechanismen aan de kaak, zoekt samen met andere partijen naar sluitende oplossingen en probeert nieuwe aanpakken uit.

3) Sociaal incasseren in Rotterdam

In de Pauluskerk in Rotterdam doet het maatschappelijk werk niet anders dan zorgen dat mensen de

(Hoe) informeert u de eigen achterban en uw omgeving over armoede?

Basis: alle respondenten voor deze vraag (450). De antwoorden maken duidelijk dat dit onderwerp meer aandacht verdient van de kerken.

juiste hulp krijgen, zoeken naar goede doorverwijzing en warme overdracht. In overleg met de gemeente en wijkteams wordt steeds opnieuw aangekaart waar hulpverlening niet aansluit. De Pauluskerk nam daarnaast het initiatief voor 'Warm Rotterdam', een beweging 'van onderop' – van mensen die weten wat het is om in armoede te leven en die samen het bestaande systeem willen veranderen.

Met 'Warm Rotterdam' organiseerde de Pauluskerk in 2018 de Wereldarmoededag, waar vooral ervaringsdeskundigen aan het woord kwamen. Daar werd het Manifest 'Rotterdam Schuldenvrij' gepresenteerd aan vertegenwoordigers van acht politieke partijen. Momenteel werkt Warm Rotterdam onder meer aan een Keurmerk voor sociaal incasseren.

4) Niemand hoeft op straat te slapen in Breda

Het Mondiaal Centrum Breda organiseerde in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen het Politiek Forum. Nagenoeg alle politieke partijen waren op deze goed bezochte avond vertegenwoordigd en zo werd de kiem gelegd voor een raadsbrede erkenning van en steun voor ongedocumenteerden in Breda.

In het na de gemeenteraadsverkiezingen opgestelde bestuursakkoord 'Lef en Liefde 2018-2022' werd opgenomen dat 'niemand in Breda op straat hoeft te slapen' en dat er afspraken gemaakt worden om mensen door te leiden naar al bestaande voorzieningen.

Jaarlijks zal €100.000 vrij gemaakt worden voor een goed opvangbeleid voor ongedocumenteerden,

totdat er een rijksbrede afspraak is. (Bron: Jaarverslag Mondiaal Centrum Breda 2018).

Dit zijn vier voorbeelden van inzet voor een ander beleid. Dan zijn er nog de buurtpastores die op wijkniveau hun signalen inbrengen. En straatpastores die straattoers organiseren: ambtenaren en politici wandelen door de stad met iemand die uit eigen ervaring vertelt hoe je overleeft op straat, waar de plekken zijn om te slapen en hoeveel je moet lopen om van de ene instantie naar de andere te komen voor inkomen, werk en een plek om te eten.

Intensieve relatie

Door de intensieve relaties weten de inloophuizen en diaconale centra wat er voor de bezoekers op het spel staat. De contacten met overheid en beleidsmakers zijn belangrijk om op termijn armoede en aan armoede gerelateerde problemen te verminderen.

Het aanbod van reguliere zorg en hulp voor mensen die het niet alleen redden is afgestemd op het beeld van de ideale burger die de lange termijn voor ogen houdt, zijn hulpvraag eenduidig formuleert en planmatig aan de oplossing van de problemen werkt. De mensen die inloophuizen bezoeken, of op hun weg een buurtpastor of straatpastor tegenkomen, voldoen niet aan dit verwachtingspatroon en vallen dan al gauw buiten de boot. Wat volgt is een zoektocht door de hulpverlening, groeiende teleurstelling en toenemende problemen. Wat in de zorg en hulpverlening speelt, geldt ook voor de arbeidsmarkt en eigenlijk voor heel de samenleving, namelijk dat er vaardigheden worden verondersteld

waar een deel van de mensen niet over beschikt:

- digitale vaardigheden
- beheersing van het Nederlands
- de weg weten in instanties en regelingen

Door de mismatch tussen vaardigheden en de eisen die de samenleving stelt, belanden mensen langdurig in een situatie waarbij niemand nog op hen zit te wachten.

In de wijken met veel sociale huurwoningen in grote en kleine steden zie je een concentratie van mensen die:

- niet welkom zijn op de arbeidsmarkt
  - financieel klem zitten en
  - lang moeten wachten op een geschikte woning
- Gemeenten zetten trajecten uit om mensen te laten participeren. Het onderwijs spant zich in om de kinderen goede kansen te geven. Maar de kloof die deze groep scheidt van beter bedeelde groepen in de samenleving lijkt alleen groter en hardnekkiger te worden.

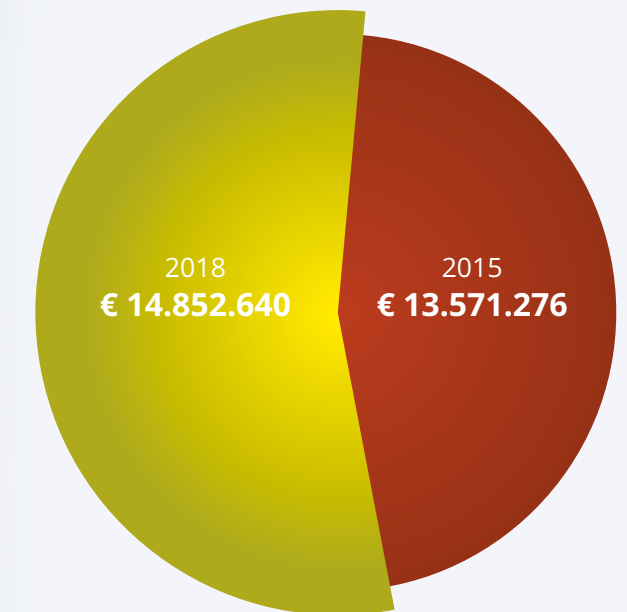
Problemen worden complexer

De problemen waarmee bezoekers naar een inloophuis of diaconaal centrum komen, worden steeds complexer en het wordt lastiger om de juiste hulp te vinden.

Een positieve ontwikkeling is de erkenning van het probleem dat een groep mensen die wel hulp nodig heeft, niet bereikt wordt. Rond de aanpak van schulden lijkt er beweging te komen, met name in de vier grote steden. De waardering voor de bijdrage van ervaringsdeskundigen groeit, evenals de erkenning van vrijwillige inzet als een belangrijk aanbod, met een ander, eigen karakter vergeleken met hulp door betaalde professionals.

Gehonoreerd totaalbedrag voor individuele, financiële hulpverlening (alle diaconale organisaties)

Aantal betrokken diaconale organisaties 2.640

Basis: Respondenten die betrokken zijn bij individuele, financiële ondersteuning van mensen die financieel in de knel zijn geraakt en gehonoreerde bedragen hebben genoemd (n = 304 resp. 580).

Foto: Hoop voor Noord

Uitwisseling Amsterdam-Hoogeveen groot succes

Rijk en arm aan één keukentafel

Diny uit Hoogeveen kon zich er geen voorstelling bij maken hoe het is om van 50 euro in de week rond te moeten komen. Jennifer uit Amsterdam was nog nooit in een twee-onder-een-kapwoning geweest. Nu ontmoeten Diny en Jennifer elkaar af en toe. En begrijpen ze elkaars leefwereld veel beter.

Het begon allemaal toen de diaconale vrouwen-dienst van de Christelijke Gereformeerde Kerk Hoogeveen Jeanette de Waard uitnodigde voor een lezing over haar werk. Jeanette is diaconaal opbouw-werker in de multiculturele kerk 'Hoop voor Noord' in Amsterdam. "Dat betekent dat ik initiatieven creëer voor mensen die graag andere mensen willen ontmoeten, een luisterend oor zoeken of hulp nodig hebben. Ik heb bijvoorbeeld een luistergroep opgezet. Elke vrijdagochtend komen we met een groep mensen uit de buurt bij elkaar en luisteren we naar elkaars verhaal. In veel van die verhalen speelt armoede een belangrijke rol. Op een gegeven moment realiseerde ik me wat een enorme kloof er eigenlijk bestaat tussen deze mensen en mensen op andere plekken in Nederland."

Eye-opener

Daarom besloot Jeanette om Henny mee te nemen naar haar lezing in Hoogeveen. "Henny woonde in Amsterdam-Noord en leefde rond de armoede-

grens", vertelt Diny Bisschop van de Hoogeveense vrouwen-dienst. "Ik zal nooit vergeten hoe eerlijk en open ze over haar leven vertelde. Voor ons was haar verhaal nieuw. Ongetwijfeld komt er in onze omgeving ook armoede voor, maar hier houden mensen dat verborgen." Jeanette besloot haar lezing met een uitnodiging aan de vrouwen in Hoogeveen om een keer naar Amsterdam te komen. En dat deden ze. Diny: "Aan de hand van een spel zijn we met een aantal mensen uit Amsterdam in gesprek gegaan over omgaan met geld en keuzes maken. De verhalen die je dan hoort waren voor ons een eye-opener. Als armoede je onbekend is, ga je er snel vanuit dat het een kwestie van eigen schuld is. Of je denkt: als je zo weinig geld hebt, doe dan tenminste die hond weg. Nu denk ik veel genuanceerder over dit soort dingen. Ik heb ontdekt dat er niet zoveel hoeft te gebeuren om in een situatie van armoede terecht te komen. En ik heb ook nooit geweten hoe ingewikkeld de overheid het mensen soms kan maken."

Hoogtepunt

Het bezoek van Hoogeveen aan Amsterdam beviel van beide kanten zo goed, dat er inmiddels een structurele uitwisseling bestaat. Al een paar keer is een groep uit Amsterdam een weekend in Hoogeveen geweest. Jennifer Davis is één van hen. Ze is een alleenstaande moeder van vier zonen en

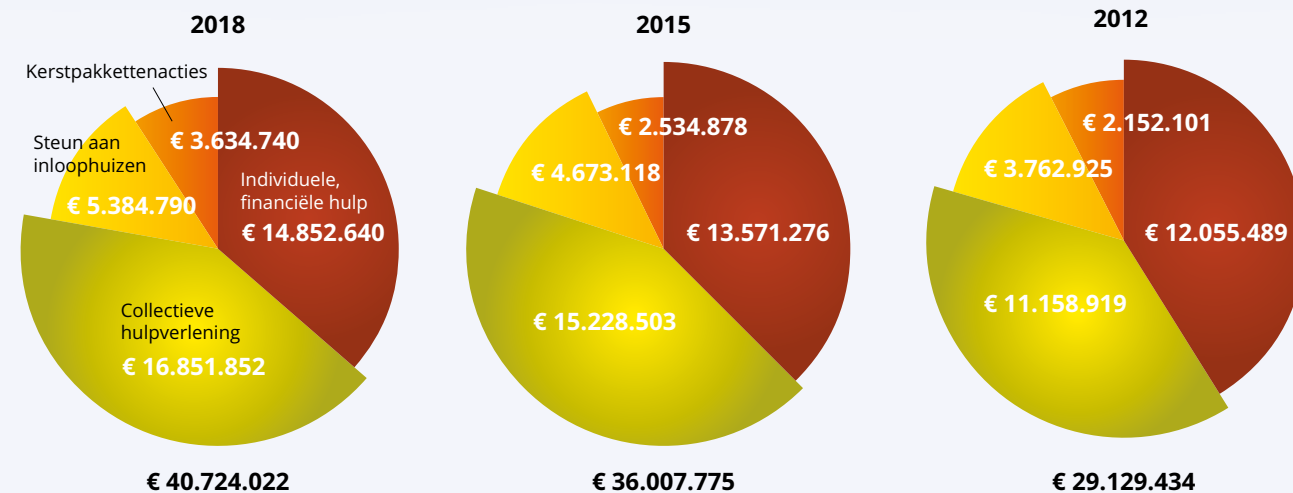
vaste gast bij de luistergroep van Jeanette. "Daar kan ik over alles praten: over de problemen met mijn kinderen, mijn verslaving en over dat het niet lukt om af te vallen. De weekenden in Hoogeveen zijn voor mij een hoogtepunt. Het is daar heel gezellig. Ik kom er helemaal tot rust en vergeet even de chaos van mijn leven in Amsterdam." Ook Diny geniet van het contact. "We hebben veel plezier met elkaar. We gaan eropuit, naar de hunebedden of een boerderij, maar we drinken ook gewoon lekker koffie aan de keukentafel. En op zondag gaan we met elkaar naar de kerk. Het mooie is: als je elkaar leert kennen, vallen verschillen weg.

Sterker, in plaats van hen als zielig te zien, bewonder ik deze mensen om hun kracht, positiviteit en vindingrijkheid. Daar kunnen we van leren!"

Keukentafel

Dit is wat Jeanette hoopte toen ze met deze uitwisseling begon, dat het een project van wederkerigheid zou zijn. "Voor beide groepen is het leerzaam. Natuurlijk was het best een spannend initiatief, maar van aapjes kijken of jaloezie is nooit sprake geweest. Zodra deze mensen bij elkaar aan de keukentafel zaten, was het goed."

Totaalbedrag besteed aan armoedebestrijding

Als we de diverse vormen van steun optellen is er in 2018 ruim 40 miljoen euro besteed aan armoedebestrijding. Het verschil met 2015 is niet significant.

Ook een uitwisseling tussen beide werelden organiseren?

Zeven tips van Diny en Jeanette

1

Begin bij een diaconaal werker of iemand anders die het contact kan leggen en als 'tussenpersoon' kan fungeren.

5

Een uitje is leuk, maar doe ook gewone, dagelijkse dingen met elkaar. Aandacht is het belangrijkste.

2

Ga er open in, stel je oordeel uit.

6

Bespreek van tevoren met de 'tussenpersoon' hoe je om moet gaan met ingewikkelde vragen, bijvoorbeeld om hulp of geld.

3

Bedenk dat 't je ook iets kost: het wordt pas echt een succes als je je leven en dus je huis, tuin en keukentafel deelt.

7

Streef naar wederkerigheid, voorkom 'aapjes kijken' en jaloezie.

4

Wees niet bang om vragen te stellen, vaak levert dat juist goede gesprekken op.

Kloof tussen rijk en arm in Nederland groeit

De vele gezichten van armoede

Wanneer je zelf een goedbetaalde baan hebt en het leven verder op rolletjes loopt, is het misschien moeilijk om je voor te stellen dat veel Nederlanders arm zijn. Toch leeft een grote hoeveelheid Nederlanders in armoede: ouderen, alleenstaanden, gezinnen, vluchtelingen, psychisch zieken en gehandicapten. Hub Crijns, secretaris van het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad, neemt je mee in de cijfers.

Schrijnend zichtbaar zijn de ontheemden en psychisch verwarden op straten van grotere steden. Ook zie je vaker vluchtelingen en migranten op straat. Even schrijnend zichtbaar zijn de 169 voedselbanken. Eind 2018 moesten daar 33.000 huishoudens of 140.000 mensen, waaronder 32.000 kinderen, gebruik van maken.

Minder zichtbaar is de stille armoede. Vaak betreft het ouderen, vaak vrouwen met een AOW-uitkering. Of mensen die leven van diverse uitkeringen. Dat betreft met name arbeidsongeschikten, psychisch zieken, gehandicapte jongeren, en werklozen. De gezichten van mensen in armoede hebben allerlei kleuren door de uiteenlopende etnische komaf. Het zijn vooral vrouwen. Steeds vaker zijn het mensen met betaald werk, die met verschillende baantjes op of onder de armoedegrens leven. Mensen die in de zorg werken. Zelfstandige ondernemers zonder personeel (zzp'ers), familiebedrijven. In al die huishoudens groeien kinderen op.

Hun gezichten laten meestal de zorgen van armoede niet zien, maar ze maken wel die levenservaring mee.

Enmaal arm betekent vaak blijvend arm

Sinds 2011 stijgt het aantal huishoudens met een langdurig laag inkomen, met name omdat meer huishoudens langdurig afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering. Het CBS onderzoek 'Welvaart in Nederland 2019' noemt dat van de werkende bevolking van 15 tot 75 jaar 188.000 personen (2,5%) in 2017 deel uit maakten van een huishouden met een inkomen onder de lage inkomensgrens. Dat is vergelijkbaar met 2016. Het risico op een langdurig laag inkomen bij deze werknemers bedroeg 0,5%. Een op de 10 huishoudens van zelfstandigen moest in 2017 rondkomen van een laag inkomen. Van de zelfstandigen in armoede had 2,2% in 2017 vier jaar of langer een laag inkomen.

Werkloosheid, groot sociaal probleem

In april 2019 vormden 13 miljoen mensen van 15 tot 75 jaar de beroepsbevolking. Hiervan hebben 9,2 miljoen mensen minimaal 12 uur betaald werk per week, waarvan 4,5 miljoen voltijds.

- Ruim 4,1 miljoen mensen van de beroepsbevolking hadden in april 2019 om uiteenlopende redenen geen betaald werk. Het aantal werklozen daalde in 2019 met gemiddeld 10.000 per maand tot 300.000 in april.

Foto: IDO / Protestantse Kerk in Nederland

- Einde 2017 zat 8,9% van de 15- tot 25-jarige beroepsbevolking zonder werk en einde 2018 was dat 7,2%. De werkloosheid onder jongeren met een migratie-achtergrond is twee keer zo groot (11,3 %) als die onder jongeren met een Nederlandse achtergrond (6 %).
- Ruim 158.000 45-plussers waren in mei 2016 werkloos, en gedurende 2016 is 61% al een jaar of langer op zoek naar werk. De werkloosheid bij de 45-plussers daalde in 2018 het sterkst van alle leeftijdsgroepen. In het eerste kwartaal van 2019 waren er 108.000 mensen langdurig werkloos. De 45-plussers vormen met 54% ruim de helft van dit

aantal bijstandsgerechtigden. Wie langer werkloos en boven de 55 jaar is, heeft zelfs in de aantrekkelijke economie nauwelijks kans op werk.

Vijftigers zijn armer

- Het CBS onderzoek 'Welvaart in Nederland 2019' noemt het opvallend dat onder de huishoudens tussen 55 en 65 jaar het aandeel met een (langdurig) laag inkomen is blijven stijgen van 9,3% in 2014 naar 10,4% in 2017 en het aandeel met tenminste vier jaar een laag inkomen liep op van 4,4 naar 5,5%.

Wanneer ben je arm?

Een op de twaalf huishoudens is arm, volgens het CBS-onderzoek 'Welvaart in Nederland 2019'. Van de ruim 7,3 miljoen huishoudens in 2017 hadden er 599.000 een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Dit zijn in totaal 1,1 miljoen personen.

In 2017 lag die lage-inkomensgrens op 1.040 euro per maand voor een alleenstaande, 1.380 euro per maand voor een alleenstaande ouder met één kind en 1.960 euro per maand voor een paar met twee kinderen. Ruim 227.000 huishoudens moesten vier jaar of langer rondkomen van zo'n laag inkomen.

Armoede treft kinderen

In 2017 leefden volgens het CBS-onderzoek 'Welvaart in Nederland 2019' ruim 276.800 kinderen in huishoudens met laag inkomen (8,2%), iets minder dan in 2016. Dat betekent dat in 2017 een op de

twaalf kinderen opgroeide in armoede. Ruim 4 van elke 10 kinderen met een langdurig armoederisico groeiden op in een eenoudergezin. Bijna 110.000 kinderen maakten in 2017 al vier jaar deel uit van een huishouden met een laag inkomen. Ruim 63% van de kinderen in langdurige armoede maakte deel uit van een bijstandsgesin. Volgens het onderzoek 'Armoede en sociale uitsluiting 2018' was er in 2016 in de huishoudens van niet-westerse afkomst bij 26 % sprake van een laag inkomen. Bij 13 % hiervan was dit een langdurig laag inkomen. Vluchtelingen uit Syrië en Eritrea lopen de hoogste armoederisico's. Behalve de niet-westerse huishoudens lopen ook eenoudergezinnen, alleenstaanden tot de AOW-leeftijd, 55-plussers zonder baan, huishoudens met bijstand en huishoudens met een laagopgeleide hoofdkostwinner grote risico's op armoede.

Volgens 'Welvaart in Nederland 2019' hadden van elke honderd huishoudens er 14 een studieschuld en bijna 30 hadden andere schulden, voor consumptieve doeleinden en vanwege rood staan. Van alle huishoudens kampt 30% met schulden buiten de hypotheek om.

In 2017 hadden bijna 1,5 miljoen huishoudens een negatief vermogen, 225.000 minder dan in 2016. Ruim 1,2 miljoen huishoudens hadden een klein vermogen van maximaal 5.000 euro.

De vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren NVVK meldt in het jaarverslag over 2018 dat het aantal aanvragen voor schuldhulp daalde

van 94.200 in 2017 naar 86.200 in 2018. De NVVK zoekt de verklaring in de hoeveelheid drempels die mensen tegenkomen als ze hulp vragen, en de grote schaamte die er is. Het gemiddeld aantal schuldeisers per huishouden met schulden is gestegen van 13 in 2017 naar 14 in 2018, de gemiddelde schuld in euro's bedroeg in 2018 43.300 euro.

Scheiden doet lijden

Het aantal officiële echtscheidingen bij gezinnen met minderjarige kinderen is in 2017 licht gedaald tot 18.178. Er waren 32.775 kinderen bij betrokken. Het aantal beëindigde partnerschappen bedroeg in

'Scheidingen leveren meer armoede op, omdat nieuwe huisvesting duur uitvalt.'

2016 bijna 2.000 en in 2017 zijn 2.288 partnerschappen beëindigd. Het CBS heeft geen gegevens over het aantal betrokken minderjarige kinderen bij partnerschappen.

Scheidingen leveren meer armoede en schulden op, omdat in de koopsector (rest)schulden gedeeld moeten worden, en nieuwe huisvesting duur uitvalt vanwege het tekort aan sociale huurwoningen.

Dak- en thuisloosheid blijft groot

Tussen 2009 en 2015 steeg het aantal daklozen van 18.000 naar 31.000. Onder hen verdubbelde het aantal met een niet-westerse herkomst tot 13.000 in 2015.

- Dakloosheid ontstaat door werkloosheid, echtscheiding, schulden en het ontbreken van een sociaal netwerk. Per einde 2016 hebben volgens het CBS 39.500 mensen in Nederland geen vaste woon- of verblijfplaats. Ze slapen in de opvang, op straat, in openbare gebouwen of bij familie en vrienden.
- Daklozen in 2016 zijn relatief vaak man (84%) en laagopgeleid (65%). Driekwart van de daklozen is nooit getrouwd geweest, en 45% verblijft in een van de vier grote steden. Ruim 8 op de 10 zijn afhankelijk van een uitkering en 4 van de 10 hadden een verleden in de geestelijke

gezondheidszorg.

- Het aandeel daklozen met een niet-westerse achtergrond is vijf keer zo hoog als gemiddeld in de bevolking van Nederland.

Rijken worden rijker

De kloof tussen rijk en arm neemt toe. De rijkste 10% verdient in Nederland in 2019 negen maal zoveel als de armste 10%. Dat was in de jaren '80 nog zes maal.

Volgens 'Welvaart in Nederland 2019' hadden in 2017 de huishoudens gemiddeld 41.000 euro te besteden. Bij 40.000 huishoudens (0,5%) was er sprake van een negatief inkomen. Dit waren veelal huishoudens van zelfstandigen die verlies hadden geleden. Ongeveer 7,85% van de 7,7 miljoen huishoudens hadden een inkomen tussen 18- en 20.000 euro. Bij drie vijfde deel van hen ging het om vooral inkomen uit uitkeringen, waaronder pensioen-inkomen. Een half miljoen huishoudens (6,7%) had een inkomen van meer dan 50.000 euro, en daarvan beschikten 55.000 over meer dan een ton aan inkomen.

179.000 miljonairs

Volgens 'Welvaart in Nederland 2019' gaat na een daling in de crisis het vermogen sinds 2014 weer omhoog. De eigen woning is het belangrijkste vermogensdeel en door de stijgende huizenprijzen neemt het vermogen toe. Bijna 1,5 miljoen huishoudens hadden begin 2017 meer schulden dan bezittingen, 225.000 minder dan een jaar eerder. Er waren 179.000 miljonairshuishoudens, een stijging van 11.000 vergeleken met 2016.

De grootste ongelijkheid in welvaart zit in de vermogens. Volgens het CBS-onderzoek 'Ongelijkheid inkomens en vermogens 2019' hadden alle huishoudens in Nederland samen in 2017 een vermogen van 1.260 miljard euro. De rijkste 10% heeft 64% van dit vermogen in handen, waardoor 36% overblijft voor de 90% overige huishoudens. De onderste 60% van de huishoudens bezit 1% van het totale vermogen in Nederland. Een aanzienlijk deel van deze huishoudens heeft bovendien een negatief vermogen. De 10% huishoudens met de laagste vermogens hebben per saldo een negatief vermogen van 51 miljard euro.

Armoede neemt toe

De beschikbare cijfers rond armoede, werkloosheid, en schuldenlast wijzen uit dat de armoede in kwantitatieve zin in de huishoudens voortduurt.

- De armoede van de huishoudens is de laatste jaren gestegen als we de cijfers van armoede en schulden combineren. Dat wordt in de CBS-cijfers overigens niet gedaan. Bij de combinatie zien we dat 20% tot 33% van de huishoudens langdurig in armoede verkeert, ook in de jaren van groei na 2017.
- Armoede heeft grote invloed op het leven van mensen, op de relaties die ze aan kunnen gaan, op hun identiteit. Vooral huishoudens die al vier jaar of langer een laag inkomen combineren met schulden hebben het moeilijk.
- Armoede maakt de kansen op opleiding, gezondheid, prettig wonen, werk en relaties beduidend kleiner. De emancipatie en participatie van arme mensen in de samenleving is kleiner. Denk maar aan de kosten voor reizen, relaties, geschenken, ontvangsten, contributies en etentjes.

Foto: Protestantse Kerk in Nederland

- Armoede maakt de kans op problemen met werkloosheid, uitkeringen, relaties, schulden, gezondheid en wonen groter. Bijkomende problemen zijn verslaving, vereenzaming, criminaliteit, dak- en thuisloosheid. Je kunt al die armoedeverschijnselen in je eigen dorp, stad of wijk waar nemen. Het meest moeilijk zijn de zorgen over het heden, de stress rond overleven, de uitzichtloosheid en het verlies aan toekomstperspectief.

Foto: Protestantse diaconie Haarlem

Budgetkoken met de Protestantse diaconie Haarlem

'De kookgroep is hun netwerk'

"Als je alleen bent, kook je niet. Er is niks aan om in je eentje te eten", zegt Peter uit Haarlem. Daarom komt hij graag naar de workshop 'Koken voor een prikje' in de Oosterkerk. Niet alleen om er wat te leren, maar ook voor de gezelligheid.

De workshop 'budgetkoken' was een van de eerste initiatieven van Daniëlle Leder toen ze in 2017 als diaconaal werker van de Protestantse Gemeente Haarlem begon. Ze organiseert de workshop vanuit de

Hoe werkt het?

Sinds 2017 heeft Daniëlle vier keer een workshop budgetkoken georganiseerd. De workshop duurt zes avonden en wordt afgesloten met een gezamenlijke maaltijd. Dan mogen de deelnemers twee gasten uitnodigen. De locatie voor de workshop is de keuken van de protestantse Oosterkerk in Haarlem-Oost. Het aantal deelnemers ligt rond de 12, zowel mannen als vrouwen. De meesten zijn tussen de 50/60 jaar. Zij betalen € 2,50 per keer. De workshop wordt geleid door een professionele kok die een vrijwilligersvergoeding ontvangt. Hij stelt de recepten samen, die de deelnemers na afloop geprint mee naar huis krijgen. Per avond zijn er ook drie vrijwilligers uit de kerk aanwezig.

Oosterkerk in Haarlem-Oost. Daniëlle: "Dit is een wat verouderde arbeiderswijk. Er is veel werkloosheid. Zo'n 12 procent van de inwoners leeft rond het minimuminkomen."

Buurthuizen

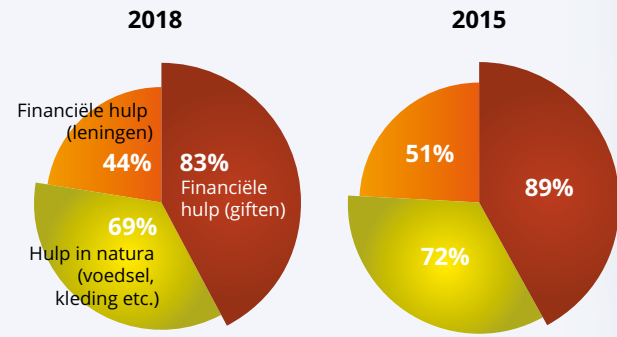
"Als je weinig te besteden hebt, kan dat ten koste gaan van gezond eten, en dus van je gezondheid. Terwijl je voor weinig geld heel verantwoord kunt koken", zegt Daniëlle. "Daar wilde ik iets mee. Tegelijk moest de workshop de deelnemers niet meteen een stigma geven. Daarom heb ik in de pr ook ingestoken op duurzaamheid: koken met seizoensgroenten, meer voor minder. Dat is lekker hip. Zo komen er ook andere mensen op af, en krijg je een gemengd publiek." Om de workshop in de wijk te promoten, liet Daniëlle flyers maken, maar mond-tot-mondreclame werkte nog beter.

Gezellig

Eén van deelnemers is Peter de Ruig (68). Door ouderdomsdiabetes ziet hij nauwelijks en is hij slecht ter been. Twee keer per week eet hij in wijkcentrum 't Broederhuis omdat er thuis niemand is die voor hem kookt. "Ik vind het niet gezellig om in je eentje te koken en te eten. Het eten smaakt niet als je alleen bent", zegt Peter. "Trouwens, ik kan niet eens koken. Vroeger kookte mijn moeder, daarna mijn vrouw en daarna mijn vriendin. Ze zijn allemaal

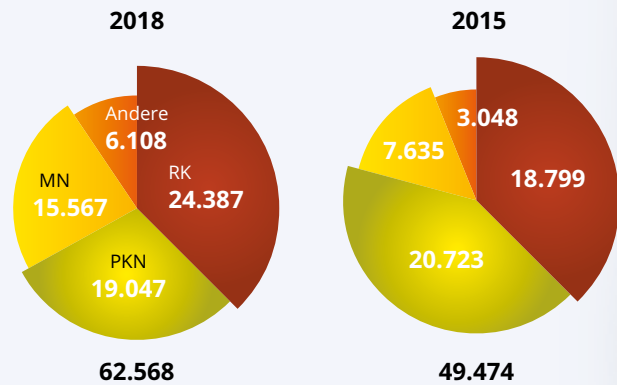

Op welke wijze is uw diaconale organisatie betrokken bij de individuele ondersteuning van personen/huishoudens die in de knel zijn geraakt?

Basis: Aantal respondenten dat betrokken is bij individuele hulpverlening (N = 393 resp. 675). Als we kijken naar de redenen waarom deze financiële hulp werd geboden, dan zien we dat de hulp bij levensonderhoud veruit op de eerste plaats staat (82%). Dit is een flinke verschuiving ten opzichte van de meting in 2016. Het voorkomen van uithuiszetting staat op de tweede plaats (27%); dit betekent een daling ten opzichte van 2015.

Aantal aanvragen voor individuele, financiële hulpverlening

Basis: Respondenten die betrokken zijn bij de ondersteuning van mensen met financiële problemen (n= 393 resp. 675)

overleden. Ik was nooit nodig in de keuken, en heb 't dus nooit geleerd. Door de workshop weet ik nu hoe je broccolisoepp maakt, of paprikasoepp. Ik had er nog nooit van gehoord."

Leren koken is niet het enige waarvoor hij naar de workshop komt. "Het is er heel gezellig, de mensen zijn leuk. En je hebt wat omhanden. Als je alleen bent, ben je snel eenzaam, hoor."

Netwerk

Dit is precies het extra effect dat Daniëlle met de workshop beoogt. "Het gaat ons ook om de verhalen van de mensen. Bij elke workshop zijn vrijwilligers uit de kerk aanwezig. Ze helpen bij het koken, maar ze zijn er ook om een luisterend oor te bieden. Het is prachtig om te zien hoe open de sfeer is en hoe mensen elkaar tot steun zijn, ook de bezoekers onderling. Veel van hen leven in een klein wereldje. De kookgroep biedt hun een netwerk."

'Het is prachtig om te zien hoe open de sfeer is en hoe mensen elkaar tot steun zijn.'

Ook een workshop budgetkoken organiseren?

Zeven tips van Daniëlle

- 1** Probeer stigma's te vermijden door de workshop voor een brede doelgroep te organiseren.
- 2** Laat om die reden deelnemers er ook voor betalen.
- 3** Benader je doelgroep persoonlijk.
- 4** Werk samen met sociale wijkteams, buurthuizen of andere plekken waar je doelgroep komt.
- 5** Zorg dat er een goede organisator in je team zit: er komt veel kijken bij een kookworkshop.
- 6** Zorg voor een professionele kok.
- 7** Rust je vrijwilligers toe om een luisterend oor te kunnen bieden. Er zijn voor mensen is het belangrijkste!

Luisteren, dienen, liefhebben

Pionieren met armoede

Ruim honderd pioniersplekken zijn er al ontstaan sinds de synode van de Protestantse Kerk in 2012 besloot om ruimte te geven aan nieuwe vormen van kerkzijn. Deze initiatieven richten zich op mensen die niet (meer) naar een kerk gaan. Armoedebestrijding en schuldhulpverlening hebben in deze prille geloofsgemeenschappen een belangrijke plek, beschrijft Maarten Atsma. Hij is verbindend specialist van de leergemeenschap Pionieren.

Het is niet eenvoudig om in de huidige samenleving een geloofsgemeenschap te starten. Het vergt veel tijd en alle aandacht. Armoedebestrijding en schuldhulpverlening behoren daardoor niet meteen tot de 'core business' van een pioniersplek. Toch gaat meer dan de helft van de pioniers deze problematiek niet uit de weg.

Afstemmen op context

Pioniers streven naar nieuwe, duurzame geloofsgemeenschappen. Daarbij is afstemming op de context en het werken vanuit een gedeeld geloof belangrijk. Zo zijn er talloze activiteiten ontwikkeld. Van voedselbanken tot gesprekken met bewindvoerders, van het schoonmaken van een huis tot het betalen van een maand huur.

'Een paar dagen niet eten om merkschoenen voor de kinderen te kopen.'

Ook in Vinexwijken is armoede

Pioniers doen dit omdat ze mensen tegenkomen. Zoals vluchtelingen die een status en huis krijgen. Dat huis vraagt om regelwerk (huur en allerlei abonnementen) en verstandige keuzes. Door een gebrek aan financieel inzicht zijn schulden snel gemaakt. Pioniers ontmoeten ook alleenstaande moeders. Die soms een paar dagen niet eten om merkschoenen voor hun kinderen te kunnen kopen. Of mensen met psychiatrische achtergrond die lang niet altijd in staat zijn voor zichzelf te zorgen. Het zijn niet alleen de 'problemen van de achterstandswijk' die een pionier tegenkomt. Ook in Vinexwijken starten pioniersplekken. In een aantal van deze wijken eindigt de helft van de huwelijken in echtscheiding. Zo is zelfs de term 'bankslapers' geboren: vaders die gedwongen thuis blijven wonen omdat het financieel niet mogelijk is om te scheiden. Dat pioniers armoede treffen is duidelijk.

‘Door actief te luisteren ontmoeten pioniers mensen in armoede.’

Maar waarom geven ze het zo’n belangrijke plek in de vaak nog prille geloofsgemeenschap? Hieronder ga ik daarop in. Ook ga ik na hoe een eenvoudige organisatie als een pioniersplek omgaat met de complexe problematiek van armoede.

Hulp bij armoede geeft vertrouwen

Pioniers leggen als het ware een reis af. Deze noemen we de **pioniersreis**. Dit is een simpele weergave van een proces dat een pioniersplek kan doorlopen. Door naar deze reis te kijken krijgt armoedebestrijding een logische plek in het pionieren.

De pioniersreis begint met **luisteren**. Zo leren pioniers de mensen om hen heen kennen. Door actief te luisteren ontmoeten ze mensen in armoede en schuldenproblematiek. Door deze luisterende basishouding groeien relaties en sluiten ze aan bij mensen.

Vanuit het luisteren ontstaat een beeld van waar mensen behoefte aan hebben en hoe het pioniers team mensen kan **dienen en liefhebben**. Dat kan op allerlei manieren: een spelmiddag voor kinderen, bezinningsactiviteiten voor hoogopgeleide yuppen of een taal cursus voor migranten.

Dick van den Bogaart (pionier Seinpost Slinge) zegt: “Pionieren en armoedebestrijding kun je niet van

elkaar scheiden. Je bouwt aan het Koninkrijk door Gods Woord te verbinden aan de samenleving. Als je dat niet doet, bouw je geen vertrouwen op. En vertrouwen heb je nodig, het is je x-factor.” Zonder vertrouwen is er geen ruimte voor het verdere verloop van de pioniersreis.

Na helpen kun je delen

Door te luisteren en te dienen leren mensen de pioniers kennen. Ook ontmoeten ze elkaar regelmatig. Zo ontstaat er een **netwerk** van relaties. Wellicht gaan mensen zelfs wat voor elkaar zorgen. Als pioniers laten zien wie ze zijn, zullen mensen ontdekken dat het christenen zijn. Mensen vragen bijvoorbeeld naar de motivatie om te dienen. Of ze raken geïntrigeerd door de plek die het christelijk geloof in het leven inneemt. Dat zijn kansen om op een ontspannen manier iets van het geloof te delen. Op dat moment zijn pioniers bezig met **geloven verkennen**. Daarbij ontdekken ze samen met de mensen die ze dienen wat de relevantie van het evangelie is in deze tijd. Pioniers kunnen de hedendaagse zorgen verbinden aan eeuwenoude verhalen. Als er eenmaal mensen enthousiast zijn over het christelijk geloof, kan er ruimte ontstaan om te **ontdekken** wat **kerkzijn** betekent. Dan gaat het niet meteen om een kerkdienst op zondag, verplicht lidmaatschap of het aanstellen van ouderlingen. Samen met de doelgroep verkent de pioniersplek wat het betekent om het christelijk geloof te vieren. Daarin is het belangrijk dat nieuwe kerkplekken in verbinding staan met bestaande geloofsgemeenschappen. Hoe dat vorm krijgt verschilt. Er is veel mogelijk.

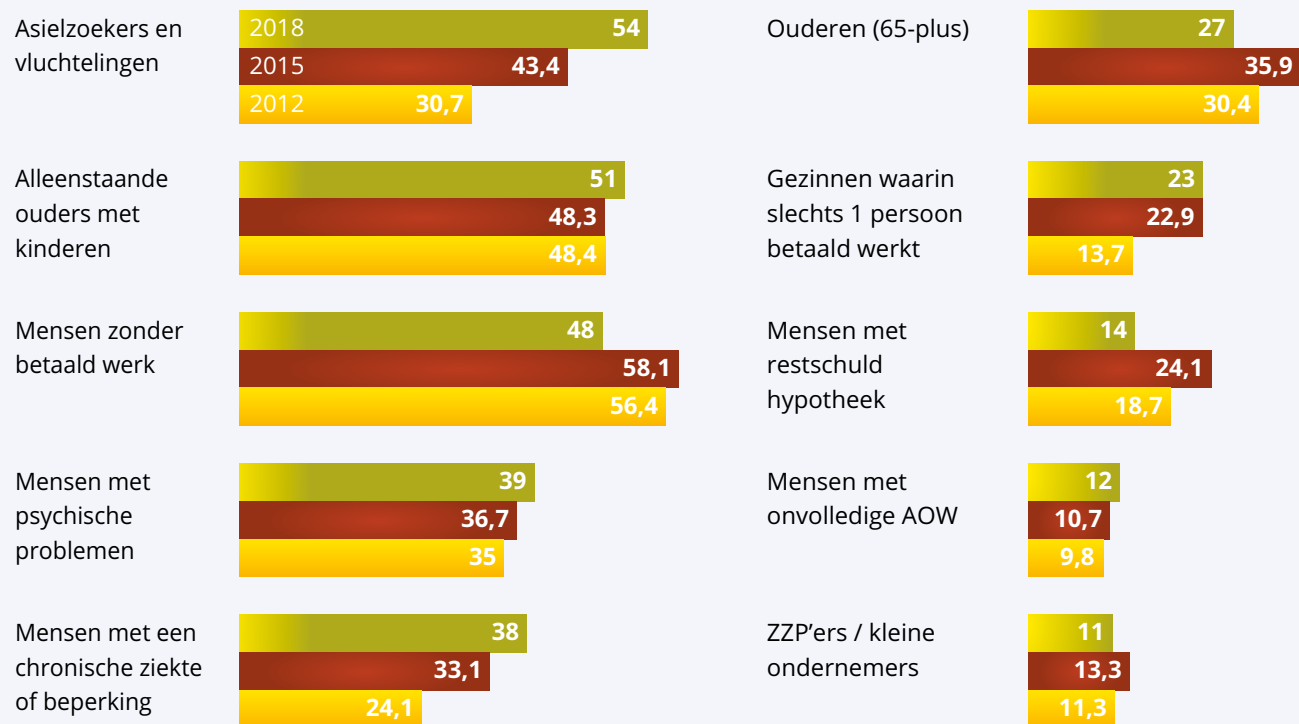
Kleine, kwetsbare gemeenschappen

Pioniersplekken zijn vaak nog kleine en kwetsbare gemeenschappen. Het risico is groot dat de problematiek en de hulpvragen uit de omgeving hen opslokken. Het kan zelfs ten koste gaan van de focus op een duurzame, nieuwe vorm van kerkzijn. Hoe gaan pioniersplekken om met de complexe problematiek van armoede en schuld?

Dit zijn drie manieren waarop de pioniersreis en armoedebestrijding elkaar kunnen versterken:

- Pioniers starten hun plek vaak met een beperkt **netwerk**. Daar gaan ze aan bouwen. In eerste instantie door te luisteren en te dienen. Zo'n startend netwerk draait in het begin veelal om de pioniers. Zij gaan namelijk op zoek naar mensen.

Meest genoemde groepen in financiële problemen (top 10)

Ook mensen die moeilijk uit een situatie van armoede kunnen komen, hebben vaak een beperkt netwerk. Een pioniersplek kan voor hen een goede plek zijn om mensen te leren kennen. Zo kunnen 'netwerkbouwers' en 'netwerkzoekers' elkaar vinden.

De relaties in zo'n pril netwerk moeten niet allemaal via de pioniers blijven lopen. Anders is het risico groot dat ze vastlopen in de complexe problematiek en soms uitzichtloze situaties. Daarom is het belangrijk dat er dwarsverbanden ontstaan. Mensen die elkaar buiten de bijeenkomsten van de pioniersplek tegenkomen. Bijvoor-

'Pioniers zijn bij de vergadering van het wijkteam en zijn bekend bij de wijkpolitie.'

beeld op straat en in de supermarkt. Daar herkennen ze elkaar misschien en wie weet gaan ze bij elkaar op de koffie. Langzamerhand ontwikkelen mensen een eigen netwerk. Dit is een belangrijk wapen in de strijd tegen armoede! Daarnaast maken pioniers er werk van onderdeel te zijn van allerlei platformen. Zo zijn ze bijvoorbeeld aanwezig bij de vergadering van het buurtteam, zijn ze bekend bij de wijkpolitie, bewindvoerders en maatschappelijk werkers. Dit alles is een hele investering, maar inmiddels zijn verschillende pioniers graag geziene gasten bij bestaande sociale platformen. Pioniers vormen zo

een brug tussen enerzijds mensen met een hulpvraag en anderzijds bestaande hulpverlening. Zo voorkomen ze zelf bekneld te raken. Door **netwerken te ontwikkelen** verbinden pioniers mensen aan elkaar en openen ze de weg naar allerlei bestaande instanties die mensen in armoede en schulden kunnen helpen. Deze netwerken dragen bij aan armoedebestrijding en vormen tegelijkertijd de basis van de eigen gemeenschapsvorming.

- De pioniersreis gaat verder na het ontwikkelen van netwerken. Pioniers dienen de mensen om hen heen, en hopen met hen een nieuwe geloofs-gemeenschap te vormen. Geloof kan ter sprake komen. Armoede roept ook eigen 'grote' vragen op. Sommigen voelen zich gedoemd tot een leven in schulden ('Het is altijd zo geweest, mijn vader en moeder stierven al met geen rooie cent op zak'). Anderen schamen zich voor hun situatie. In een groep mensen waar vertrouwen heerst kan er ruimte ontstaan voor zingeving. Mirjam Verschoof van pioniersplek de Haven relateert armoedebestrijding ook enigszins: "Veel mensen zullen niet in twee jaar een bloeiend leven bereiken. Een zelfvoorzienend leven is niet voor iedereen weggelegd. Mensen rollen vaak falend het leven door. In de gemeenschap kun je het falen erkennen. Mensen zijn doodmoe. We willen geen twee groepen zijn (een helpende groep en een hulpbehoevende groep). Met elkaar willen we het uithouden en troost zoeken bij God." Door de mens achter de armoede te zien, tonen pioniers iets van het geloof in God. De gemeenschap is er zo ook tot troost en bemoediging. Zo

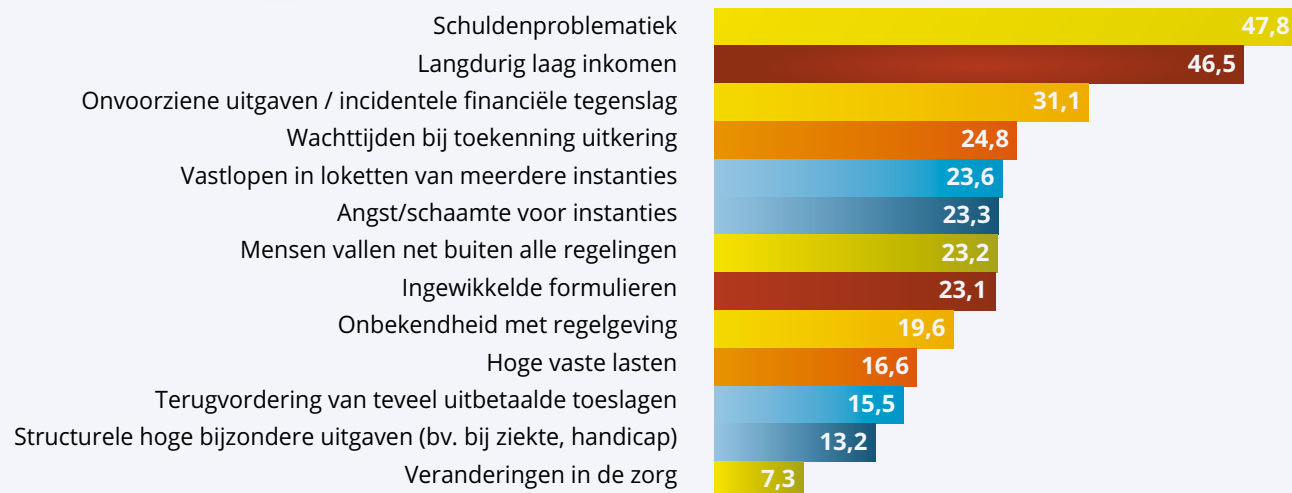

komt er ruimte voor (geloofs)vragen en het **verkennen van geloof**.

- Pioniersplekken werken intensief samen met diaconieën van bestaande kerken. Het vraagt teveel van het pioniersteam om een eigen diaconie op te tuigen. Zowel voor de pioniers als de diaconie is deze samenwerking belangrijk. Beide doen waar ze goed in zijn. De diaconie is vaak organisatorisch sterk en financieel daadkrachtig. De pioniers hebben daarentegen ogen in de wijk. Dick van de Bogaart, pionier Seinpost Slinge: "Het contact met de diaconie is snel gemaakt. Bijvoor-

beeld als ik een wanhopige vader tegenkom die binnen een paar dagen 150 euro huur moet betalen om uitzetting te voorkomen." Zo'n beroep op de diaconie is niet alleen essentieel voor de vader en de pioniers. Ook de diaconie heeft er belang bij. Door de pioniersplek is ze volop in contact met de samenleving en vindt ze manieren om diaconaal geld dicht bij huis goed te besteden. Door samen op te trekken ontstaan er relaties waar bestaande en nieuwe vormen van kerkzijn elkaar nodig hebben en aanvullen. Dit is belangrijk op het moment dat pioniers gaan **ontdekken** wat **kerkzijn** betekent. Een essentie van

Problemen die diaconale organisaties vaak of regelmatig tegenkomen (2018)

Basis: Alle respondenten (n = 492, 2018)

Foto: Hulp in Praktijk

kerkzijn is namelijk de verbinding met bestaande geloofsgemeenschappen. Armoedebestrijding en schuldhulpverlening brengt zo bestaande en nieuwe vormen van kerkzijn bij elkaar.

Niet bezwijken onder hulpvragen

In het proces dat pioniers doorlopen is er volop ruimte voor armoedebestrijding en schuldhulpverlening. Het versterkt het doorlopen van de pioniersreis zelfs. Wel is het belangrijk manieren te

vinden om enerzijds mensen liefdevol te dienen en anderzijds niet te bezwijken onder complexe hulpvragen. Dat kan door netwerkvorming, aansluiting op vragen van mensen en het verbinden met de bestaande kerk.

Of zoals een pionier zelf zegt: "Onze plek is geliefd om de uitgekotste lagen van de bevolking te bereiken. Het is niet altijd een succes. Het is vallen, opstaan en het eerlijk laten zien als we ons geen raad weten."

Op zoek naar de zelfredzame burger

Twee kratten post in de kofferbak

“Ik overzie het niet meer”, zei de man die zich meldde bij Schuldhelpmaatje in Ede. Hij was zzp’er in de bouw maar woonde onder begeleiding. Uit angst voor deurwaarders sliep hij al maanden in zijn auto. In de kofferbak: twee kratten onaangeroerde post.

Jan de Kluijver, hulpverlener en diaconaal consulent in Ede namens de kerken, ging meteen aan de slag toen hij de man ontmoette.

“We proberen altijd om mensen zelf weer hun post te laten openen”, vertelt hij. “Maar in dit geval hebben we het samen gedaan. Het begon bij hem met een loonheffingsaanslag van de Belastingdienst. Zo groot dat hij hem niet kon betalen, waarop hij dacht: ik laat hem maar even liggen. Daarop volgden aanmaningen en uiteindelijk een dwangbevel. Toen dacht deze man: nu komen ze me alles afpakken! Uit angst heeft hij meer dan een jaar in zijn auto gewoond.”

Het Diaconaal Platform begeleidde de man naar de schulddienstverlening, en leerde hem ook beter te budgetteren. Dat gebeurt via de Edese afdeling van Schuldhelpmaatje, een van de activiteiten van het Diaconaal Platform Ede.

Maar het platform doet meer:

- Het biedt praktische steun via de Edese afdeling van Hulp in Praktijk
- Voor mensen met vragen is er een

inloopspreekuur

- Er is een Noodfonds voor mensen die buiten alle regelingen vallen
- Vanaf 2020 ondersteunt het platform ook ‘duurzaam bezoekwerk’. Wie mensen met psychische problemen bezoekt, kan een training krijgen om het bezoekwerk langer vol te houden

‘Zelfredzaamheid is een mythe’

Vraag Jan de Kluijver wat hij denkt bij de woorden ‘zelfredzame burgers’ en hij brandt los. “Die zelfredzaamheid is een mythe. De overheid wil mensen ‘in hun eigen kracht zetten’, met hulp van het eigen netwerk. Op papier klopt het, maar in de praktijk komen mensen die wat minder capaciteiten hebben in drijfzand terecht”, heeft De Kluijver gezien. “Een huurtoeslag aanvragen lijkt niet moeilijk, maar bij een inkomensverandering snappen mensen niet dat ze meteen de toeslag aan moeten passen. Voor je het weet heb je de eerste terugvordering te pakken. En met een laag inkomen heb je meestal geen spaarpot waaruit je zo’n terugvordering kan betalen. De gedachte van de zelfredzame burger houdt geen rekening met mensen met wie het wat minder goed gaat.”

Alleen digitaal

Het besluit van de gemeente Ede om voortaan uitsluitend digitale aanvragen voor bijzondere

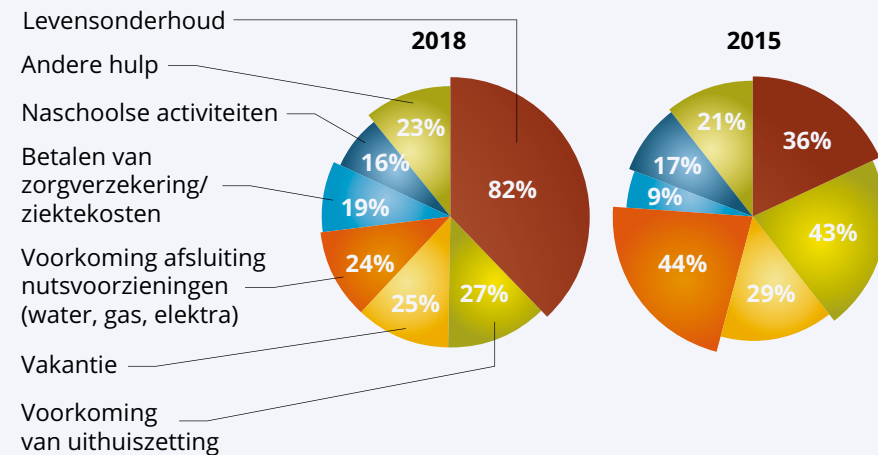
bijstand in behandeling te nemen, zorgt voor veel vragen tijdens het Inloopspreekuur van het Diaconale Platform. "Daarmee sluit de gemeente een behoorlijke groep uit. Vooral allochtonen weten de weg in de maatschappij niet", zegt spreekuur-vrijwilliger Ellie Huisman (65), zelf oud-medewerker van een gemeentelijke Sociale Dienst. Ze kan zich nóg boos maken over de Dienst Uitvoering Onderwijs, die een hulpvrager niet tegemoet wilde komen. "Die man wilde eerder inburgeringsexamen doen omdat hij werk gevonden had, maar DUO vertelde dat zijn lening dan ook zou stoppen, terwijl er nog een factuur zou volgen voor

gevolgde lessen." Ze kwamen er niet uit, waardoor de man zijn examen maar uitstelde. "Zo sneu", zegt Huisman. "Dan heb je zo hard gewerkt, en dan loop je op het laatst tegen zo'n bureaucratische regel aan."

Buiten de boot

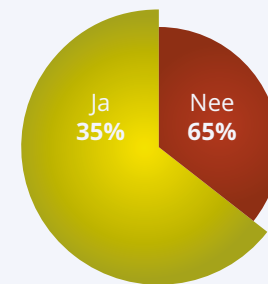
"Vroeger was er meer zicht op mensen die het niet redden", is haar ervaring. "Die werden toen onder de arm genomen. Nu denkt iedereen van elkaar: die redt het wel. Je wilt de ander ook liever niet belasten met je sores. Daardoor vallen mensen buiten de boot. Ik denk dat we daar als kerken nog wel meer in kunnen betekenen".

Op welke gebieden richt de financiële ondersteuning zich van personen en/of huishoudens die in de knel zijn geraakt?

Basis: Respondenten die betrokken zijn bij de ondersteuning van mensen met financiële problemen (n= 393 resp 675)

Organiseert u activiteiten specifiek gericht op kinderen in armoede?

Basis: alle respondenten voor deze vraag (n = 450)

Ook actief met een diaconaal platform?

Zeven tips van Jan

1

Positioneer het platform als plek waar deelnemende kerken van elkaar kunnen leren.

2

Benadruk dat een platform je impact als kerken versterkt.

3

Maak duidelijk dat je platform iedereen helpt, ongeacht geloofsovertuiging.

4

Krijg je in korte tijd veel vergelijkbare vragen, overleg dan met de gemeente of er iets ontbreekt in haar dienstenaanbod.

5

Durf te protesteren als een gemeentelijke bezuiniging het platform veel werk bezorgt.

6

Schakel hulpvragers zoveel mogelijk zelf in: "open zelf je post, verstuur zelf deze aanvraag".

7

Signaleer het als mensen vaker hulp vragen, probeer te achterhalen wat er speelt en leidt zo naar de juiste hulp.

Interkerkelijke christelijke diaconale organisaties in Nederland

Helpen waar geen helper is

Het driejaarlijkse Armoede-onderzoek naar materiële en andere ondersteuning van mensen in armoede richt zich op lokale kerken en geloofsgemeenschappen. Het is van groot belang ons te realiseren dat kerkleden niet alleen actief zijn in armoedebestrijding vanuit hun eigen kerkelijke gemeente, maar ook via allerlei (interkerkelijke) organisaties die zich met dit thema bezighouden.

Lokale kerken en organisaties kunnen elkaar op verschillende manieren versterken:

- kennisuitwisseling
- gezamenlijke activiteiten opzetten
- op de hoogte zijn van elkaars activiteiten, om zo beter naar elkaar door te kunnen verwijzen
- elkaar helpen met menskracht, geld, accommodatie en dergelijke
- gezamenlijk signaleren van noden en pleitbezorging naar overheden en andere organisaties

Er zijn heel veel organisaties die van belang zijn voor armoedebestrijding. Lokale kerken doen er goed aan het aanbod in hun eigen omgeving te inventariseren. Daarvoor kunnen ze de sociale kaart van de burgerlijke gemeente doornemen. Een inventarisatie onder kerkleden wie in welke organisatie actief is, kan ook nuttige informatie opleveren.

'Bestudeer de sociale kaart van je gemeente.'

Op de volgende pagina's geef ik drie voorbeelden van organisaties waar veel kerkleden in meewerken: SchuldHulpMaatje, Present en Hulp in Praktijk (HiP).

Wie zijn we?

Schuld-HulpMaatje

SchuldHulpMaatje (SHM) is opgericht in 2010 op initiatief van de landelijke kerken. SHM werkt zowel lokaal als landelijk effectief samen met kerken, overheid, maatschappelijke organisaties en andere hulpverlenende instanties. Diverse fondsen maken het werk mogelijk. Naast liefdevol vormt de basis en het evangelie de inspiratiebron. SchuldHulpMaatje wil met haar aanpak een structurele bijdrage leveren aan het oplossen van de toenemende schuldenproblematiek. Het doel is mensen met (dreigende) schulden vroegtijdig te bereiken en hulp te bieden via internet en met getrainde vrijwilligers, die deskundig en op persoonlijke wijze kunnen helpen naar een schuldenvrijleven. Begeleiding in gedragsverandering en financiële zelfredzaamheid staat daarbij centraal.

Hulp in Praktijk

Vereniging Hulp in Praktijk is op dit moment werkzaam in 27 locaties waar hulpvragen worden gekoppeld aan hulpbieders (voornamelijk uit kerken). De hulpvragen zijn allemaal vanuit de doelgroep 'mensen die niet terug kunnen vallen op anderen' en op financiën. Het gaat dus om sociale en financiële armoede.

Present

(opgericht in 2004)
verbindt mensen die iets te bieden hebben aan mensen die daarmee geholpen kunnen worden. Present wil een beweging op gang brengen waarbij mensen het vanzelfsprekend vinden om naar elkaar om te zien. We geloven dat velen zich best willen inzetten voor de ander. Een groeiende groep kan deze hulp goed gebruiken. Zij kampen met eenzaamheid, armoede en stijgende behoefte aan zorg door de vergrijzing. Vaak bepaalt je sociale netwerk of je wel of niet kan blijven meedoen. Veel mensen vallen buiten de boot. Present kent de lokale hulpverleners en de lokale sociale problemen. We kennen ook de moderne vrijwilliger, die ingezet wil worden op concrete taken met een overzienbaar tijdsbeslag.

Wat doen we?

Schuld-HulpMaatje

bereikt mensen met financiële problemen in een zo vroeg mogelijk stadium. Dat doet ze via internetcampagnes, gecombineerd met een PostcodePreventie-Aanpak (PPA) in wijken met een hoog risico op schulden. SHM maakt mensen bewust van de omvang van hun financiële problemen en helpt ze met gerichte persoonlijke adviezen verder. Wie intensievere hulp nodig heeft, kan begeleid worden door een SchuldHulpMaatje. Wie weer overzicht heeft en een plan om de schulden af te betalen, heeft veel minder stress. Dan komt er ruimte om te leren zelf grip te houden op de financiën. Een maatje biedt bovendien een luisterend oor en helpt vol te houden. SHM werkt samen met Hulp in Praktijk (HiP) en JobHulpMaatje (JHM).

Hulp in Praktijk

helpt mensen uit buurten waarvan bekend is dat daar relatief veel mensen wonen met geldzorgen. We koppelen hulpvragers aan een hulpbieder uit de buurt (in 91% van de gevallen binnen 3 km). Dit kan om een eenmalige praktische vraag gaan maar ook om een langdurige sociale vraag. HiP komt regelmatig als eerste 'achter de voordeur', dus als er nog geen sprake is van andere hulpverlening. Daarom is HiP intensief gaan samenwerken met SchuldHulpMaatje. Vroegtijdig mensen helpen of naar hulp toe leiden voorkomt dat mensen nog verder in armoede of schulden komen.

Present

werkt samen met veel maatschappelijke organisaties en is zelf geen hulpverlener. De (42.500!) vrijwilligers helpen met taken die de organisaties zelf niet kunnen oppakken (zoals het opruimen van een huis of tuin, het opknappen van een kinderkamer of het organiseren van een sociale activiteit met ouderen of vluchtelingen). Present verbindt vragen van cliënten die via hulpverleners binnenkomen aan het aanbod dat vrijwilligers doen. De inzet van vrijwilligers versterkt de professionele hulpverlening en draagt bij aan de ontwikkeling van de hulpvrager. Daarnaast sluit de methode naadloos aan bij de moderne vrijwilliger die zich graag op projectbasis wil inzetten.

Wat houdt ons bezig?

Schuld-HulpMaatje

Uit schaamte zoeken veel mensen (te) laat hulp. Op schulden rust nog steeds een taboe in Nederland. Mensen die in schulden komen vanwege verlies van werk of vanwege een echtscheiding denken problemen zelf nog op te kunnen lossen. Ze hebben vaak te weinig financiële reserves om onverwachte uitgaven op te vangen. Schulden lopen vaak op door terugvordering van toeslagen en stapeling van incassokosten. Obstakels bij overheden en hulpverlenende instanties om effectieve hulp te krijgen zorgen ervoor dat schulden verder oplopen. Mensen komen in problemen door onbegrijpelijke formulieren en trage procedures van de overheden en hulpverlenende instanties.

Hulp in Praktijk

Eenzaamheid, de noodzaak van de Voedselbank, gezondheidsproblemen, uitsluiting, schuldenproblematiek, uit-huiszettingen, bewindvoering, huiselijk geweld, vervuiling, verzamelwoede enzovoort.

Present

Armoede in Nederland is realiteit. In de ontmoeting met mensen in armoede merken we dat vooroordelen daarover worden weggenomen.

Wat zien we om ons heen?

Schuld-HulpMaatje

Deze regering maakt werk van het aanpakken van schulden. Dankzij de Brede Schuldenagenda wordt er meer samengewerkt tussen ministeries om structurele veroorzakers van (oplopende) schulden weg te nemen. De overheid bereikt nog maar een kleine groep mensen in schulden. Er is nog veel werk te doen op het terrein van preventie, vroegsignalering, het verlagen van de drempels tot schuldhulpverlening, minder ingewikkelde formulieren en versoberen van het incassobeleid van de overheid. Hier is nog veel werk te doen.

Het speelveld van lokale samenwerking in de schuldhulpverlening is versplinterd. De ene gemeente zet in op nauwe samenwerking tussen sociale wijkteams en vrijwilligersorganisaties zodat er snel adequate hulp kan worden geboden. Er zijn ook gemeenten die inzetten op uitbesteding dan wel aanbesteding van schuldhulpverlening aan commerciële instellingen die minder gericht zijn op samenwerking.

Hulp in Praktijk

Doordat er nu een hoogconjunctuur heerst raken mensen in armoede heel snel en steeds verder achterop.

Present

houdt geen cijfers bij of de projecten die we doen met armoede te maken hebben. Er zijn daarom geen trends specifiek op het gebied van armoede weer te geven.

Wat kunnen kerken doen?

Schuld- HulpMaatje

werkt aanvullend op het werk van de kerken door met deskundig getrainde maatjes mensen met schulden te begeleiden naar een financieel gezond leven.

Kerken zouden meer kunnen doen aan preventie, bewustwording en doorverwijzing. Een test die ingevuld is door leden uit kerken liet zien dat er weinig zicht is op de problematiek in de nabije omgeving van mensen met geldzorgen. Ook is er weinig kennis van de oorzaken van schulden. Vaak zijn dat life-events: verlies van relatie, werk en inkomen.

Daarom moeten we de krachten bundelen! Zo kunnen we meer, eerder en sneller mensen met schulden bereiken en ondersteunen om nieuwe schulden te voorkomen. Om de samenwerking te stimuleren hebben we met de kerken de online Toolkit 'samenhartvoormensen.nl' ontwikkeld.

Present

Een belangrijke taak voor kerken is het creëren van bewustzijn over armoede en het wegnemen van vooroordelen over mensen in armoede.

Hulp in Praktijk

Armoede is nog enorm veel aanwezig en daar zijn kerken zich niet altijd bewust van. Voor kerkleden is het goed om te beseffen dat een helpende hand in de buurt enorm verlichting kan brengen aan iemand in armoede (sociaal en financieel). Dit kan mensen echt het gevoel geven dat ze er niet alleen voor staan. Het geeft ze de kracht om er weer bovenop te komen.

Met azc-bewoners op de fiets naar Austerlitz

'De kinderen vinden het geweldig'

Mongoliërs, Chinezen, Ethiopiërs, Iraniërs, Syriërs: een lange sliert fietsers uit allerlei landen trekt jaarlijks van het azc in Amersfoort over de Utrechtse heuvelrug naar de Pyramide van Austerlitz. Daar is een grote speeltuin, waar de rooms-katholieke sint Ansfridusgemeenschap van Amersfoort elk jaar zo'n veertig azc-bewoners mee naar toe neemt.

"Ik dacht: onze kerk staat in de buurt van een azc, dus daar moeten we wat mee". Pieter Rookmaaker is 79 jaar en emeritus-professor in de toegepaste ergonomie. Hij heeft maar weinig woorden nodig om te omschrijven waarom hij al zeven jaar samen met anderen een fietstocht van Amersfoort naar de speeltuin van Austerlitz organiseert.

'Het is geen lolletje als je in zo'n azc woont.'

Rookmaaker: "Wat kunnen wij hen vanuit onze gemeenschap aanbieden, vroeg ik me af. Het is geen lolletje als je in zo'n azc woont. Op een bescheiden manier bieden we hen wat plezier aan", licht hij zijn initiatief toe.

Argwaan

"We hebben aan het azc vanaf het begin duidelijk gemaakt dat ons aanbod niets te maken had met zieltjes winnen", vertelt Rookmaaker. "Die argwaan was er wel. Wat willen die kerken, is er een verborgen motief? Willen ze mensen verleiden naar

de kerk te gaan? We hebben duidelijk gemaakt dat dat op geen enkele manier ons doel was. De azc-bewoners weten dat we van de sint-Ansfridusgemeenschap afkomstig zijn. De kerkleden geven geld voor de tocht en doen mee met de organisatie. Het hoeft er van ons niet dik bovenop te liggen dat we van de kerk zijn.”

‘Ook de ouders vinden het leuk, maar je merkt dat ze alle ellende wel in hun achterhoofd hebben.’

Regenbui

Bij de planning houdt Rookmaaker altijd rekening met eventuele religieuze feestdagen. Enkele weken van tevoren vraagt hij deelnemers zich op te geven via posters in het azc. In zijn kerk informeert hij de kerkleden dat de fietstocht er weer aankomt, en ook legt hij tijdig contact met de speeltuin. Voor een eventuele regenbui heeft hij wegwerp-poncho's achter de hand, maar die heeft hij in zeven jaar tijd nog nooit hoeven te gebruiken.

Genieten

Rookmakers rechterhand bij de organisatie is Maurice Siteur. De 58-jarige IT-consultant doet al vanaf het begin mee bij de voorbereiding en bij de fietstocht zelf. “Ik hou van fietsen”, zegt hij. “En ik doe graag iets voor de medemens. Ik merk dat de deelnemers het heel leuk vinden. “Het is elke keer

weer een belevenis om de kinderen te zien genieten. Ze zijn blij en uitgelaten. Ook de ouders vinden het leuk, maar je merkt dat ze alle ellende wel in hun achterhoofd hebben. Ze hebben een dagje minder zorgen, maar echt zorgeloos kunnen ze niet zijn.”

Tragedies

Ook Pieter Rookmaaker merkt dubbele gevoelens op bij de deelnemers. “Deze mensen dragen persoonlijke tragedies met zich mee. Sommige volwassenen sluiten zich af en leven als het ware op een eilandje. Bij anderen is dat veel minder merkbaar. Maar ik word elk jaar weer gemotiveerd door de glunderende gezichten van de kinderen.”

Laat je inspireren

Verjaardagstassen, logeerweekendjes voor alleenstaande moeders, kledingbonnen en hartenacties: kerken hebben allerlei ideeën om kinderen in armoede te helpen. Zoek je inspiratie? Kijk eens op kerkinactie.nl/diakenen-zwo/armoede-in-nederland/kinderen-en-armoede voor heel veel ideeën!

Een fietstocht organiseren voor azc-bewoners?

Zeven tips van Pieter en Maurice

1

Maak de tocht niet te lang. Hou er rekening mee dat niet iedereen even goed kan fietsen.

5

Laat minderjarigen alleen meedoen onder begeleiding van een familielid.

2

Zorg voor voldoende begeleiders om de tocht veilig te laten verlopen. Controleer je route vooraf op onverwachte hindernissen.

6

Hou rekening met substantieel meer of minder deelnemers op de dag van de activiteit. Bewoners van azc's plannen niet ver vooruit. Hou extra vrijwilligers achter de hand.

3

Schroom niet om commerciële partijen om een bijdrage of om toegangskorting te vragen. Nee heb je, ja kun je krijgen.

7

Denk aan tijdige publiciteit vooraf en een goed verslag achteraf. Zo hou je kerkleden betrokken.

4

Eet je onderweg? Laat mensen zelf wat meenemen, dat voorkomt ingewikkeld geregeld met wel en niet toegestane etenswaren.

Foto: Protestantse Kerk in Nederland

Leden migrantenkerken willen Nederlandse samenleving dienen

Armoedebestrijding? Vanzelfsprekend, vinden migrantenkerken

Internationale kerken zijn letterlijk van grote waarde door de (vrijwillige) maatschappelijke inzet die zij tonen. Het rapport 'Tel Je Zegeningen' berekende dat de internationale kerken in Rotterdam de samenleving zo'n 50-60 miljoen euro per jaar besparen. In andere steden zijn vergelijkbare bevindingen gedaan¹. Aan armoede gerelateerde activiteiten maken een belangrijk deel uit van deze maatschappelijke inzet, schrijft Madelon Grant. Zij is projectonderzoeker bij het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie en voorzitter van de Stichting Ondersteuningsfonds Allochtone Kerken SOFAK.

Al in de 16e eeuw kwamen er migranten naar Nederland die hier kerken stichtten met hun eigen taal en cultuur. Hugenoten vluchtten uit Frankrijk en zeevarenden kwamen via de haven van Rotterdam het land binnen.

Anno 2019 is het kerkelijk landschap zeer divers: ons land huisvest christenen uit alle continenten. Ze zijn om verschillende redenen naar Nederland gekomen: gevlucht voor oorlog of vervolging, vanuit voormalige

Nederlandse koloniën, vanwege een huwelijk met een Nederlander, als arbeidsmigrant of als expat. Die gevarieerde groep brengt een rijk palet aan culturen en christelijke denominaties met zich mee. Inmiddels zijn er naar schatting zo'n 1 miljoen westerse en niet-westerse migrantenchristenen in Nederland², die in ongeveer duizend kerken samenkomen, van Rotterdam tot Leeuwarden tot Maastricht. Deze gemeenschappen hebben vaak een regionaal en soms zelfs een landelijk bereik. De leden zijn in Nederland geworteld. Ze zijn soms al zo lang hier dat ze zich niet meer als migrant identificeren en hun kerken liever 'internationale kerken' noemen dan 'migrantenkerken'.

Onderzoek naar deze groep kerken is beperkt. Voor dit artikel gebruikte ik beschikbare literatuur en enkele interviews onder zo'n vijf kerken en twee stedelijke steunpunten (Den Haag en Rotterdam). Dit artikel streeft niet naar representativiteit. Dat is gezien de diversiteit van de achterban zeer bewerkelijk. Het is meer een poging een update te geven van eerder onderzoek dat in 2010 werd uitgevoerd door prof. Herman Noordegraaf³.

¹ Tel Je Zegeningen (KASKI, 2008), Gratis en waardevol (Oikos, 2006), Naar een hoger plan (Verwey Jonker Instituut, 2012).

² Christenen in Nederland, kerkelijke deelname en christelijke gelovigheid (SCP, 2018).

³ 'Migrantenkerken en armoede in Nederland: een verkennend onderzoek', zie <https://anzdoc.com/deelonderzoek-2-migrantenkerken-nederland-migrantenkerken-en.html>.

Illustratie: Roel Ottow

Leven op orde krijgen

Schrijven over armoede onder christelijke migrantengemeenschappen in Nederland vraagt sensitiviteit en nuance. Dat deze kerken gemeenteleden hebben met financiële problemen is realiteit. Dat dit percentage in jonge, niet-westerse kerken met een grote eerste generatie hoger ligt dan bij andere kerken is ook waar. Die andere kerken zijn bijvoorbeeld kerken vol expats. Of het zijn gemeenschappen die al generaties lang in Nederland wonen en daardoor de moeilijke eerste fase al achter zich hebben gelaten⁴.

Niet hulpbehoevend

Tegelijk willen migrantenkerken niet als arm of hulpbehoevend worden afgeschilderd, maar als mensen met van God gegeven talenten. Die willen ze graag ontplooiën, ten behoeve van zichzelf en de Nederlandse samenleving als geheel.

In de samenleving komen zij barrières tegen die hun ontwikkeling bemoeilijken. Die overwinnen ze door hun gevoel van eigenwaarde hoog te houden en in zichzelf te blijven geloven.

Een groot deel van de eerste generatie niet-westerse migranten in Nederland heeft tijd nodig om zijn leven hier op orde te krijgen. Vaak heeft deze generatie de handen vol aan het zoeken naar sociaaleconomische stabiliteit en het zorgen voor familie. Er blijft weinig tijd of geld over om in de eigen persoonlijke ontwikkeling te investeren. Bepaalde groepen zijn daarbinnen kwetsbaarder dan andere: denk aan alleenstaande ouders,

'Hun talenten willen ze graag ontplooiën, voor zichzelf en voor de samenleving.'

ongedocumenteerden en zogenaamde 'werkende armen'. Internationale kerken zijn plekken waar men samenkomt en elkaar steunt in het integratieproces.

Hoe bestrijden deze kerken armoede?

Uit onderzoek blijkt dat internationale kerken veel doen rond armoedebestrijding. Zij weten vaak mensen te bereiken die voor officiële instanties lastiger bereikbaar zijn, en bieden ondersteuning aan die qua taal en cultuur is afgestemd op de behoeftes van hun gemeenschappen. Wat gebeurt er zoal?

- training in budgetteren
- hulp met administratie en formulieren
- doorverwijzen naar de juiste instanties
- begeleiding en counseling
- materiële hulp geven zoals voedselbank, kledingbank, maaltijdverstrekking, helpen met stofferen en schilderen van een huis etc.
- opvang van mensen zonder woning
- onderlinge solidariteit tonen door elkaar proberen aan werk te helpen en tips te geven hoe je extra inkomsten kunt krijgen
- activiteiten aanbieden die ook toegankelijk zijn voor mensen met financiële problemen

⁴ Uit de interviews kwam een gemiddelde van 15-30% van de gemeenteleden in financiële problemen.

- empowerment bieden door inzet van rolmodellen
- prediking gericht op mentaliteitsverandering vanuit het geloof: God heeft een plan met jou, Hij heeft je niet voor niets talenten gegeven en naar Nederland laten komen. Nederland heeft jou nodig!

Kenmerkend aan de werkwijze van internationale kerken is dat veel hulp een informeel karakter heeft, en geïntegreerd is in de activiteiten van de kerk. Armoedebestrijding is hierdoor vaak geen aparte activiteit van een bepaalde werkgroep van de kerk, maar een integrale manier van inclusief kerk-zijn. Deze inzet wordt bovendien soms niet eens als zodanig benoemd. Men vindt het vanzelfsprekend.

Wat hebben internationale kerken nodig?

Internationale kerken geven in interviews aan dat ze doen wat ze kunnen, maar dat ze best meer zouden willen doen. Wat is hiervoor volgens hen nodig?

- *Capaciteit*. Meer menskracht en geld zou helpen. Omdat internationale kerken zelf grotendeels afhankelijk zijn van de giften van hun gemeenteleden, resulteert armoede bij gemeenteleden ook in financiële problemen voor de kerk en daardoor een beperkt vermogen van de kerk om haar gemeenteleden te kunnen helpen⁵.
- *Samenwerking* met andere kerken om kennis uit te wisselen en elkaars netwerk beter te benutten.
- Een *integrale aanpak*. Kerken zijn nu soms vooral bezig om brandjes te blussen, terwijl veel

problemen structureel van aard zijn. Langdurige begeleiding en maatwerk is nodig.

- Er ontbreekt een *ondersteuningsaanbod* dat aansluit bij de behoeften van internationale kerken om hun maatschappelijke inzet vorm te kunnen geven op een manier die bij hen past. Ik licht dat hieronder toe.

Samenwerking met autochtone kerken

Autochtone kerken bieden vaak uitgebreide diaconale ondersteuning aan gericht op armoedebestrijding. Heeft samenwerking met autochtone kerken toegevoegde waarde voor internationale kerken?

Uit interviews blijkt dat men hier terughoudend op reageert. In de praktijk ervaart men dat autochtone kerken en hun diaconale organisaties en projecten vooral dienstverlenend zijn ingesteld. Zij bieden aan dat internationale kerken hun gemeenteleden met financiële problemen kunnen doorverwijzen naar de diaconale projecten van de autochtone kerken. Hoewel hier in de praktijk wel gebruik van wordt gemaakt, voldoet dit niet echt aan de wens van internationale kerken. Zij willen liever zelfredzaam zijn, niet afhankelijk van autochtone kerken, en verlangen naar respect voor deze autonomie.

Wat hierin vaak ook meespeelt is dat internationale kerken soms ook moeite hebben om financieel het hoofd boven water te houden. Wrang is dat dit regelmatig mede wordt veroorzaakt door de huur die ze aan diezelfde autochtone kerken moeten betalen.

Oorzaken van armoede

Welke oorzaken en gevolgen van armoede zien migrantenkerken? In interviews worden verschillende factoren genoemd die bijdragen aan armoede en financiële problemen:

1. Bureaucratie

Mensen hebben moeite met al het papierwerk dat ze moeten doen voor allerlei instanties. Dit komt deels door beperkte beheersing van de taal, deels door onbekendheid met procedures.

2. Plannen

Mensen moeten leren budgetteren en qua financiële verplichtingen vooruitkijken. Zowel lager- als hoger opgeleide nieuwkomers moeten wennen aan de manier waarop dit in Nederland gebruikelijk is.

3. Schaamte

Terughoudendheid om openheid van zaken te geven en hulp te accepteren bemoeilijkt tijdige hulpverlening.

4. Werkloosheid en laag inkomen

Het OESO-onderzoek 'Discriminatie Arbeidsmarkt aangepakt' van 2 april 2015 laat zien dat mensen met een migratieachtergrond bijna nergens in Europa zo weinig kans hebben op een baan als in Nederland. Oorzaak hiervan is discriminatie op de arbeidsmarkt. Nederlanders met een migratieachtergrond horen bij de groepen die het hardst zijn getroffen door de economische crisis. Hogere werkloosheid en oververtegenwoordiging in minder betaald werk, ongeacht het opleidingsniveau van mensen, leidt tot lagere inkomens en daardoor financiële tekorten.

5. Gebrekkige hulpverlening

Nieuwe vluchtelingen die de afgelopen jaren zijn binnengekomen worden vaak geholpen door vrijwilligers die soms onvoldoende toegerust zijn, fouten maken en zo problemen veroorzaken voor hun cliënten.

6. Mentale problemen en verslaving

Dit kan een vicieuze cirkel worden wanneer men door de schuldenstress niet meer goed in staat is om prioriteiten te stellen. De oorzaak kan echter ook elders liggen, bijvoorbeeld bij onverwerkte trauma's als gevolg van oorlog en vluchten.

7. Sociale druk

Mensen staan vaak onder sociale druk van hun familie in hun thuisland om hen financieel te ondersteunen. Omdat men dit netwerk als een vangnet beschouwt of er rekening mee houdt in de toekomst ooit terug te keren, investeert men hierin. Sociale druk kan zich ook vertalen in het mee willen doen met anderen door de 'juiste' spullen te bezitten. Het geeft mensen een gevoel van eigenwaarde.

8. Mentaliteit

In sommige (maar zeker niet alle) groepen is volgens sommige kerkleiders een mentaliteit van armoede en stilstand ontstaan, die ook overgedragen wordt op volgende generaties.

⁵ Zie ook "Christelijke migrantengemeenschappen en autochtone kerkgemeenschappen; bondgenoten in diaconaat?", de Landelijke Diaconale Lezing 2018 van Stichting Rotterdam voor meer informatie over de financiële positie van internationale kerken en de impact daarvan op hun diaconale inzet: <https://www.stichtingrotterdam.nl/nl/lezingen-downloads/>

Ondersteuningsaanbod zou er op gericht moeten zijn om de eigen diaconale infrastructuur van de internationale kerken te versterken. Verlaging van de huurprijs van kerkgebouwen in eigendom van autochtone kerken zou al helpen om internationale kerken meer financiële ruimte te geven voor diaconale activiteiten.

De situatie verbetert niet

Al sinds 2014 trekt de economie weer aan en de werkloosheid daalt gestaag. Zien kerken het effect hiervan terug in een financieel verbeterde positie van hun gemeenteleden?

Veel kerken geven aan dat steeds meer gemeenteleden de afgelopen jaren werk hebben gevonden. Geen enkele kerk geeft echter aan dat de toegenomen werkgelegenheid effect heeft op afname van financiële problemen. De mensen die werk hebben gevonden zijn bezig om opgebouwde schulden af te lossen, en dat kost tijd. Ook blijven er telkens nieuwe mensen Nederland binnenkomen die hun weg nog moeten zien te vinden.

In sommige gemeenschappen rapporteert men geen verbetering te zien omdat mentaliteitsproblemen mensen ervan weerhouden de toegenomen kansen op de arbeidsmarkt te benutten. Dit zijn langdurig werklozen. Zij hadden voor de economische crisis ook al geen werk en zijn heel lastig te beïnvloeden.

‘Doe iets tegen de opstapeling van schulden.’

Luister, waardeer, investeer

Wat zou er volgens de internationale kerken moeten gebeuren om hun hulp effectiever te maken? Ik noem vijf actiepunten.

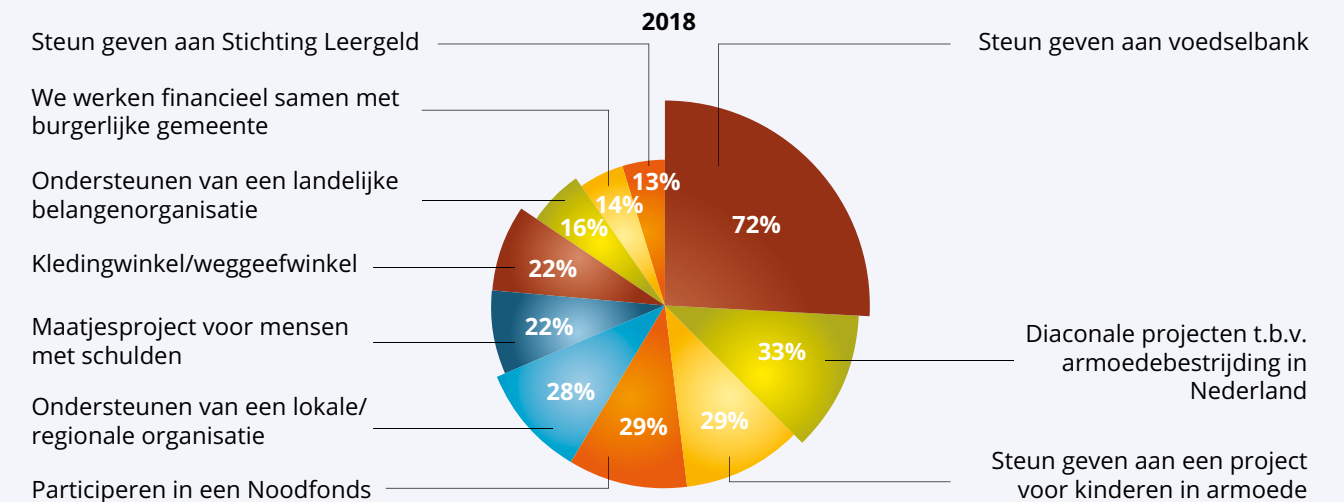
1. Kerken vinden dat beleid meer oog moet hebben voor de menselijke maat. Er moet beter geluisterd worden naar mensen die zelf in de financiële problemen zitten. Men vraagt om meer waardering en besef dat maatschappelijke verandering van onderop het beste werkt. Kleine initiatieven zijn daarom van grote waarde.
2. Er moet iets gedaan worden tegen cumulatieve schuldenopstapeling. Dit is een bekend probleem: mensen beginnen met een relatief kleine schuld die vervolgens door alle bijkomende kosten zo oploopt dat men er niet meer uit komt. Dit is onnodig als de schulden zouden kunnen worden bevroren in plaats van ze almaar op te laten lopen.
3. De industrie die ontstaan is rondom schulden is niet bevorderlijk voor adequate hulp. Commerciële partijen verdienen geld aan de armoede van anderen. Ook moreel gezien vinden migrantenkerken dit niet juist.
4. Inburgering gebeurt vaak met hulp van vrijwilligers die niet altijd capabel zijn. Investeren in de kwaliteit van vrijwilligers voorkomt extra problemen, die nu nog onnodige kosten met zich meebrengen. Financiers moeten ruimte bieden voor die kwaliteitsinvestering. Maatschappelijke organisaties moeten dit bij financiers (blijven) aankaarten.

5. Er moet meer aandacht komen voor kinderen die opgroeien in armoede. Help je hen, dan laat je ze zien dat het wel degelijk anders kan dan wat ze van huis uit meekrijgen. Zo voorkomen we dat armoede van generatie op generatie wordt overgedragen. Nu wordt het negatieve toekomstperspectief van jongeren vaak juist bevestigd. Bijvoorbeeld door de moeite die het hen kost om een stageplek of werk te vinden. Rolmodellen en adequate mentoring zijn hierin van groot belang.

Armoede heeft verschillende consequenties voor mensen:

- ervaren van uitsluiting (men wil participeren in de samenleving maar dat lukt niet)
- deuk in gevoel van eigenwaarde
- teleurstelling in verwachtingen van Nederland
- stress-gerelateerde klachten
- mentale en emotionele problemen
- relatie- en familieproblemen.
- In extreme gevallen verhuizen mensen naar het buitenland om aan schulden te ontsnappen.

Op welke wijze is uw diaconie/organisatie betrokken bij de collectieve ondersteuning van personen/huishoudens die in de knel zijn geraakt?

Basis (n): Alle respondenten: 492 (2018) resp. 876 (2015) en 969 (2012).

Budgetmaatje Haaksbergen. (foto: Frans Nikkels)

Samenwerken in een Noodfonds vergroot impact

Een zelfstandige vrouw dankzij het Noodfonds

Noodfondsen zijn in opkomst. Kerken binnen de grenzen van een burgerlijke gemeente zoeken elkaar op en vormen één loket voor hulpvragen waarin de gemeente niet voorziet. In Haaksbergen kun je daardoor, ook al is je portemonnee leeg, toch naar de tandarts of voor een bril naar de opticien.

Zes jaar geleden begon het idee voor een Noodfonds bij Cocky Roessen, namens de Protestantse Kerk in Nederland maatschappelijk werkster in Haaksbergen. Zelf is ze lid van een gemeente van het Leger des Heils. "Ik kwam 12,5 jaar geleden in dienst omdat er veel eenzaamheid was hier", vertelt ze. "Maar ik zag ook veel schuldenproblematiek. Daarin werkte ik samen met de gemeente."

"In de loop van de tijd deed ik steeds meer, omdat de gemeente weinig middelen had. Ik constateerde: op de Protestantse diaconie komt wel heel veel af. Zou dit werk in Haaksbergen niet breder gedragen kunnen worden?"

Islamitische gemeenschap

"Ik benaderde andere kerken. En ik zocht contact met de islamitische gemeenschap en het algemene maatschappelijk werk in Haaksbergen. Het is me niet

'Ik kwam omdat hier veel eenzaamheid was, maar ik zag ook veel schuldenproblematiek.'

gelukt die laatste twee erbij te betrekken, maar de Haaksbergse kerken deden wel mee."

Contacten met gemeente

De oprichters van het Haaksbergense Noodfonds kozen ervoor indirect te werken. Hulpvragers kunnen alleen aangemeld worden via de afdeling Sociale Zaken van de gemeente of het maatschappelijk werk.

Het Fonds zorgt zelf voor goede contacten met de Stadsbank Oost Nederland, de gemeente en het college van Burgemeester en Wethouders.

"Elke keer als er een nieuwe wethouder aantreedt maken we een afspraak om te vertellen waar we mee bezig zijn", vertelt secretaris Ton Engelbarts (Rooms-katholiek). "En elk jaar presenteren we ons jaarverslag op een avond waar we de deelnemende kerken en gemeentelijke vertegenwoordigers voor uitnodigen".

Foto: AnnePaul Roukema

“Een Noodfonds voorkomt dat mensen gaan shoppen bij verschillende kerken”, licht Engelbart toe. “Daarom is onze Caritas-afdeling gaan samenwerken met de protestantse diaconie. Voorheen gaven we af en toe wat geld of spullen, maar er was geen verdere begeleiding. Dat heeft zich de afgelopen flink ontwikkeld, vooral door de start met Budgetmaatjes”.

Lening voor schulden

De Haaksbergense Budgetmaatjes helpen mensen om hun financiële situatie op orde te krijgen. Er zijn er inmiddels 11. Ze kunnen vanuit het Noodfonds mensen met schulden een renteloze lening aanbieden om schuldeisers te betalen. Die lening is maximaal 1500 euro. “Zo kunnen ze bijvoorbeeld het energiebedrijf betalen en zijn ze van de deurwaarder af”, vertelt Ton Engelbarts. “Ze beloven dat ze het aan ons terugbetalen. Maar als ze van goede wil zijn en het kan echt niet, dan eisen we het geld niet op.”

Cocky Roessen begeleidt het werk van de Budgetmaatjes. Het geeft haar veel voldoening. “Ik kwam bij iemand die twee laden vol ongeopende post had. Elke keer als ik er kwam, openden we samen enveloppen en we ordenden de rekeningen. Het Noodfonds gaf haar een lening zodat ze alle schuldeisers in een keer af kon betalen.”

“Deze cliënt was sterk teruggegaan in inkomen. We leerden haar opnieuw inkopen doen: niet alleen merkkleding en niet elke maand nieuwe kleren kopen voor haar kinderen. In de supermarkt de A-merken laten staan en onderin de schappen kijken naar wat B-merken te bieden hebben.”

Zelfstandige vrouw

“Zo veranderde haar koopgedrag, ze deed geen impulsaankopen meer en ze is nu van al haar schulden af. Ze vond een andere baan die beter bij haar paste, ze leerde van zich af te bijten en ze is nu een zelfstandige vrouw.”

Aan de slag met een Noodfonds?

Zeven tips van Cocky en Engelbart

1

Zoek brede samenwerking maar accepteer het als je niet iedereen meekrijgt.

5

Benut de mogelijkheid van financiële overheidssteun voor training van je vrijwilligers.

2

Maak een duidelijke keus hoe je bereikbaar wilt zijn: direct of alleen via andere instellingen.

6

Laat je zien bij de burgerlijke overheid en andere belangenpartijen.

3

Pas je hulpaanbod aan op de behoefte van de bevolking.

7

Neem af en toe de tijd om je missie te herijken als de gemeente haar koers wijzigt.

4

Blijf scherp op de verantwoordelijkheid van de gemeente. Neem geen taken over die wettelijk toebedeeld zijn aan de gemeente.

Foto: Hulp in Praktijk

Conclusies en aanbevelingen

En nu: aan het werk!

Deze kennisbundel informeert u over vele initiatieven van kerken en kerkelijke samenwerkingsorganisaties om de armoede in Nederland te bestrijden.

U las dat samen fietsen en samen koken veel betekent voor mensen in armoede. Dat hulp bij budgetteren en tijdig betalen heel belangrijk is voor deze groep. Wanneer mensen die 'genoeg hebben' kennismaken met mensen in armoede, is dat verrijkend. En last but not least: het tonen van echte belangstelling laat mensen in armoede opbloeien. U bent nu aan het einde gekomen van deze tour door het kerkelijke landschap van armoedebestrijding. Hopelijk heeft hij u geïnspireerd, en wellicht zet hij u aan tot actie. De complete uitslag van ons onderzoek plus een analyse van de gegevens vindt u terug op knooppuntkerkenarmoede.nl. Op basis van de resultaten van het onderzoek Kerken en armoede 2019 formuleren wij deze conclusies en aanbevelingen:

Laagdrempelig helpen

Hoofdconclusie
De kerkelijke betrokkenheid bij projecten die directe aandacht en hulp bieden aan kwetsbare groepen is toegenomen. De diaconale organisaties werken laagdrempelig en mensgericht.

Aanbeveling naar de burgerlijke overheid:
Ga na of u alle activiteiten vanuit geloofsgemeenschappen voor mensen in armoede in beeld hebt. Ga het gesprek aan waar u elkaar kunt versterken.

Aanbeveling naar de diaconale organisaties:
Mensen uit diaconale organisaties willen graag armoede op het spoor komen en mensen in armoede vinden. Ga naar de plekken waar mensen in armoede samenkomen en ga met hen in gesprek.

Taboe doorbreken

Hoofdconclusie
Armoede is geen taboe meer in kerken. De hulpverlening vindt vooral plaats in samenwerking met andere geloofsgemeenschappen en organisaties. Maar er is nog wel werk te doen, zeker wat betreft samenwerken met burgerlijke overheid en het informeren van de eigen achterban.

Aanbeveling naar de burgerlijke overheid:
Werk aan de goede bejegening van mensen en beschouw mensen in armoede als mensen in nood. Fouten door het niet begrijpen van regelingen of fouten bij het invullen van formulieren niet als fraude behandelen.

Aanbeveling naar de diaconale organisaties:

Diaconale organisaties werken voor de helft samen in een netwerk van kerken, andere organisaties en overheid en er is dus voor de andere helft nog veel werk te doen. Communiceer meer met de eigen achterban over het aantal hulpvragen, verleende hulp, oorzaken van armoede en tips om hulp te geven.

Samen eten

Hoofdconclusie

Kerken helpen zonder onderscheid van personen en vooral op de terreinen van eerste levensbehoeften.

Aanbeveling naar de burgerlijke overheid:

Schuif eens bij aan zo'n plek van samenkomen of aan tafel en luister naar de verhalen van de aanwezige mensen.

Aanbeveling naar de diaconale organisaties:

Vergeet het aspect ontmoeting niet bij initiatieven rond voedsel, eten en maaltijd.

Zelfredzame burgers?

Hoofdconclusie

De overheid kan meer doen aan het voorkomen van armoede door het verminderen van bureaucratie, vereenvoudiging van regelgeving, en meer één loket beleid. De overheid kan meer doen aan het voorkomen van armoede door zeer kwetsbare groepen meer en gericht te ondersteunen en door de eigen bijdragen aan zorgkosten te verlagen.

Aanbeveling naar de burgerlijke overheid:

Werk aan het verminderen van bureaucratie, ontwikkel een één loket beleid, zoek contact met diaconale organisaties.

Aanbeveling naar de diaconale organisaties:

Communiceer met overheid en maak je ervaringen rond hulpverlening bekend onder meer in verhalen en geanonimiseerde verslagen.

Kinderen en armoede

Hoofdconclusie

Kinderen in armoede zijn vrij goed in beeld bij de kerken. Tegelijk leert het onderzoek dat er nog niet zo veel beleid is ontwikkeld rond activiteiten voor kinderen in armoede

Aanbeveling naar de burgerlijke overheid:

Let bij kinder- en jeugdbeleid en kind-regelingen vooral op het inkomen van de ouders! Gezien de grote problematieken is het dringend gewenst de leeftijd bij jeugdzorg te verhogen van 18 naar 21 jaar.

Aanbeveling naar de diaconale organisaties:

Bouw bij het maken van beleid activiteiten voor kinderen in armoede in.

Noodfonds in opkomst

Hoofdconclusie

Er zijn in 2018 meer aanvragen voor hulp, er is meer toegekend in individuele en collectieve hulp, in kerstpakkettenacties en bij ondersteuning van inloophuizen, en er zijn door meer

Illustratie: Roel Ottow

mensen meer uren gestoken in het werk. Kerken helpen zonder onderscheid van personen en vooral op de terreinen van eerste levensbehoeften, sociaal netwerk, maaltijden, kleding, onderdak.

Aanbeveling naar de burgerlijke overheid:

Communiceer goed over al uw beschikbare (voorlig-

gende) voorzieningen, liefst op die plaatsen waar mensen voor hulpverlening samenkomen.

Aanbeveling naar de diaconale organisaties:

Werk zoveel mogelijk samen, interkerkelijk, met andere maatschappelijke organisaties en met de burgerlijke overheid. Samen ben je sterker!

Armoede onderzoek 2019

Honderden diakenen en kerkelijk werkers door heel Nederland vulden begin 2019 de vragenlijst in die we namens het Knooppunt Kerken en Armoede verstuurd.

Zo kregen we een beeld van wat kerken doen om in hun directe omgeving armoede te bestrijden. We verwerkten de ingevulde enquêtes, relateerden ze aan hun spreiding over grote en kleine gemeenten en brachten de resultaten

in beeld via overzichtelijke tabellen en grafieken.

Deze kennisbundel bevat een selectie van de uitslagen van ons onderzoek. De complete rapportage vindt u op knooppuntkerkenarmoede.nl. Verder leest u in deze bundel verdiepende artikelen en verhalen over de mensen achter de cijfers. Aan het slot trekken we conclusies en doen we aanbevelingen.